

**Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta**

Bakalářská práce

Zvíře jako kompenzační a terapeutická pomůcka

Vypracovala: Michalea Skaličková

Vedoucí práce: Mgr. Jana Neudörfllová

Rok odevzdání práce: 2006

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Zvíře jako kompenzační a terapeutická pomůcka zpracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.

datum: 23. 5. 2006

Michaela Skaličková

Obsah

Úvod	5
1. Použití zvířat v oblastech sociální práce	6
2. Historie použití psů	6
2. 1. Historie použití asistenčních psů	7
2.2. Historie použití terapeutických psů	8
3. Zooterapie	10
4. 1. Jednotlivé druhy zooterapie	11
4. 1. 1. Felinoterapie	11
4. 1. 2. Hipoterapie	11
5. Canisterapie a její metody	13
5. 1. Činnosti se psem	13
5. 2. Polohování	14
5. 3. Pes jako partner ke komunikaci	15
6. Canisterapeutický pes	17
6. 1. Výběr canisterapeutického psa	20
6. 2. Práce se psem	20
6. 3. Výhody psa	22
7. Konkrétní použití zooterapie zooterapie	25
7. 1. Lidé s mentálním postižením a zvíře	26
7. 2. Senioři a zvíře	26
7. 2. 1. Problematika soužití seniora a zvířete	27
7. 3. Zvíře ve výchovných ústavech	29
8. Negativní vlivy zooterapie	30
9. Zvíře jako kompenzační pomůcka	31
10. Štěně- budoucí asistenční pes	32
10. 1. Vhodná plemena	33
10. 2. Rané fáze života	34
10.3. Předvýchova	35
10. 4. Kastrování asistenčních psů	37
11. Výcvik	37
11. 1. Jednotlivé cviky	39
12. Klient	40
12. 1. Klient a pes	41

13. Problematika práv asistenčních psů	42
14. Slovník pojmů	45
15. Animoterapie v praxi	47
15. 1. Domov důchodců Palata	47
15. 2. Speciální škola a integrační centrum Zahrada	49
15. 3. Soukromý dětský domov Markéta	51
16. Zvíře jako kompenzační pomůcka v praxi	52
16. 1. Nevidomí lidé a jejich psi	53
Závěr	56
Resume	58
Použitá literatura	59

Úvod

Téma mojí bakalářské práce je zvíře jako terapeutická a kompenzační pomůcka. Tím nechci zvířata redukovat jen na pomůcky, ale naopak ukázat na jejich kladný vliv na člověka a schopnost pomoci člověku i v jiných oblastech, než v tradičních (jako je hlídání, pohánění stád, atp.).

Důvodů, proč jsem si toto téma vybrala je více. Terapie pomocí zvířat a výcvik zvířat jako asistentů lidem s postižením je velmi zajímavé téma a v současné době, kdy se lidé neustále vzdalují přírodě, má své opodstatnění. Mnoho lidí si totiž pořízuje domácí mazlíčky jako náhražku kontaktu s přírodou.

Dalším důvodem je, že jde o poměrně mladou metodu, která si své místo a stoupence teprve hledá (hlavně u terapie). Je tedy v tomto ohledu velmi atraktivní.

V této práci bych chtěla popsat jednotlivé metody práce se zvířaty, výhody i nevýhody různých zvířat, historii vývoje těchto metod, jejich nadnárodní i naše české zastoupení. Zvláště bych se chtěla věnovat psům. Popsat výhody i nevýhody některých plemen, způsob jejich výcviku pro asistenční a terapeutické použití.

Ve své práci se budu z části opírat o odbornou literaturu a zčásti o své zkušenosti jak z praxí, tak ze sportovního výcviku a chovu psů.

V praktické části bych chtěla prezentovat své zážitky z canisterapie v různých zařízeních sociální péče, které jsem navštívila a také popsat příklady lidí s vodícími psy.

Doufám, že moje práce bude komplexním pojednáním o tom, jak lze využít zvířecí pomoci ve všech oblastech sociální práce.

Cílem práce je:

- Zjistit zda zvíře pomáhá starým lidem udržet si aktivní životní styl- tj. pohybovat se, navazovat a udržovat si přátelství, mít pro co žít.
- Zjistit zda a jaké zvíře je vhodné k umístění do zařízení ústavní péče.
- Zjistit zda a v jakých oblastech zvířata nabízejí komunikaci.

Metody, kterými budu tyto jevy zkoumat jsou

- pozorování,
- řízený rozhovor
- studium odborné literatury.

1. Použití zvířat v oblastech sociální práce

Kde vlastně můžeme zvíře použít? Pro jakého klienta sociální práce je vhodné, a kde by naopak mohlo napáchat škody?

Hlavní oblasti, kde zvíře můžeme použít jsou dvě. První je oblast terapie, která se nazývá animoterapie. Bereme-li ji důsledně, jde o jakýkoliv kladný vliv zvířete na psychiku, ale i fyzickou stránku člověka. Klienti vhodní pro tento typ služby jsou téměř všichni, jen se nesmí zvířete bát, případně mít alergii. Nejčastěji se animoterapie využívá u lidí s mentálním postižením, fyzickým postižením (hlavně pohybového aparátu), duševními nemocemi, seniorů, lidí umístěných dlouhodobě v nemocnici, u umírajících, lze ji zapojit do ergoterapie u lidí se závislostmi, v každém typu ústavního zařízení, atp.

Další oblastí, kde je zvířat hojně využíváno, je výcvik zvířecích asistentů. Zvíře, většinou pes, je odborníkem vycvičen tak, aby dokázal kompenzovat klientovo postižení (ztrátu zraku, sluchu, pomoc lidem špatně pohyblivým, apod.). Blíže se o obou oblastech zmíním později.

Jen na okraj chci zmínit využití psů v humánní medicíně, která má k sociální práci velmi blízko. Ta využívá psího nosu k diagnostice některých závažných onemocnění, jako je např. rakovina. Toto využití je však zatím spíš zvláštností. Mnohem rozšířenější je výcvik záchranářských psů, případně psů vyhledávajících mrtvá těla. (I to je velmi důležité, hlavně pro psychiku lidí např. při hromadných neštěstích. Mohou se s mrtvým rozloučit, pochovat ho. Mají jistotu, že člověk je mrtvý, nemusí tedy zbytek života prožít v nejistotě.)

2. Historie využití psů

Člověk od počátku svého vývoje žije v závislosti na přírodě a zvířatech. Zpočátku je jen lovil, pak je začal chovat. Prvotní užitek ze zvířat bylo maso, kůže, atd. Ale některá zvířata se mu stávají i pomocníkem. Mezi nimi i psi, původně vlci. Ti byli ještě jako vlčata vybírání z brlohů matky, aby přilnuli k člověku. Jedná se o období přibližně 15 000 let před naším letopočtem.

Z období starého 5-6 tisíc let pocházejí kresby z hrodek v Thébách. Jsou zde zobrazení štíhlí chrti, ovčáctí psi, i malí psíci, chovaní zřejmě pro potěšení. Staří Egypťané psa dokonce uctívali. Jejich bůh Anubis měl psí hlavu. Psa si vážily i další starověké národy- staří Etiopané, Sumeřané, Asyřané, Babyloňané, Peršané, Řekové, Římané, Indové, i staré indiánské kmeny. Ve starověkých zákonících můžeme nalézt přísné tresty za špatné zacházení se psem nebo jeho zabití. Pes byl nejen uctíván, ale i prakticky využíván- hlídací, lovečtí, ovčáctí i společenští psi.

Ve středověku bylo postavení psa ohroženo. Katolickou církví byl pes, spolu s dalšími zvířaty, označen za bytosti bez duše, nehodné větší pozornosti. Měli status užitkového zvířete. Jsou známy i případy, kdy byly hlavně starší ženy kvůli vlastnění zvířete jako domácího mazlíčka, obviňovány z čarodějnictví. Šlechta, zvláště ženy, si však své společenské psíčky udržela.

Až osvícenství 18. a 19. století přineslo nový náhled. Šlechtění psů je chápáno částečně jako akt moci člověka nad přírodou. Aby se však pes stal společníkem rodiny, a to i chudé, je třeba ještě dalšího vývoje. Poprvé se tak začíná chápat až ve 20. století.¹ V této době se také začínají vyvíjet směry popsané v následujících kapitolách.

2. 1. Historie použití asistenčních psů

Historie využití psa jako pomocníka nevidomým je poměrně mladá. Kolébkou vodících psů je Německo. První záznamy o výcviku vodících psů pro zrakově postižené jsou z 18. století. V knize Učebnice pro výuku nevidomých popisuje její autor kněz Johann Wilhelm Klein některé postupy při výcviku vodících psů. Větší zájem o tyto psy byl však zaznamenán až po první světové válce. Z té se vrátilo mnoho osleplých veteránů a zároveň mnoho psů vycvičených pro válečné účely. Tito psi se začali přecvičovat a stali se z nich průvodci nevidomým.

Ve 20. letech byl američankou Harrison Eustis uveřejněn článek o výcviku vodících psů v Německu. Tato žena nechala v Postdamu zaškolit několik cvičitelů pro výcvik vodících psů, kteří začali působit i v USA. Prvními takto cvičenými psy byli univerzální němečtí ovčáci.

---

¹ Viz. Galajdová, str. 13-22.

Díky paní Eustis bylo v roce 1931 předáno také prvních pět vodících psů do Velké Británie. Poté se zájem o vodící psy zvětšovat a střediska se rozšiřovala i do dalších zemí.²

Výcvik asistenčních psů pro lidi s jiným typem postižení než zrakovým se začal provádět až v sedmdesátých letech 20. století v USA.³

V roce 1987 vznikla nadnárodní asociace „Assistance dogs international“ (ADI). Tato organizace udává kvalitativní standarty ve všech oblastech získávání, cvičení a soužití s asistenčními psy. Vytváří prostředí pro komunikaci a předávání zkušeností mezi členskými organizacemi. Vzdělává veřejnost. Evropské poskytovatele služeb v této oblasti sdružuje její pobočka „Assistance dogs Europe“ (ADE). Dále existuje nezisková organizace sdružující držitele asistenčních psů, tedy klienty. Její plný název je „International Association of assistance dogs partners“ (IAADP). Tato organizace prohlubuje partnerství psa a klienta, dává prostor pro komunikaci mezi klienty a mezi klienty a cvičiteli.⁴

U nás jsou první pokusy zaznamenány v letech 1922-1924. V období komunismu byly tyto aktivity různě komplikovány, ale udržely se. V roce 1991 bylo při České unii nevidomých a slabozrakých založeno Středisko výcviku vodících psů.⁵ V současnosti existuje mnoho organizací i soukromých cvičitelů asistenčních psů. Většina cvičí pouze psy vodící. Jen větší organizace nabízejí i ostatní typy asistenčních psů. Jde např. o Helppes, Pomocné tlapky (jsou členy ADE, ADI, IAADP).

2. 2. Historie použití terapeutických psů

Historie canisterapie je poněkud delší. Již v osmém století našeho letopočtu je potvrzeno využití psů v léčebných zařízeních ve Franské říši. V devátém století je pak dokumentováno využití zvířat jako doplňkové terapie u zdravotně postižených v belgickém Gheelu. Další záznamy pak pocházejí až z devadesátých let 18. století, kdy byla v Yorkshiru v Anglii založena Společnost přátel kliniky York Retreat pro

---

² Viz. bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z http://kdvp.brailnet.cz/h_svet.html.

³ Viz. bez autora, [online]. [cit. 17. března 2006]. Dostupné z <http://mujweb.cz/www/lordben/>.

⁴ Viz. bez autora, [online]. [cit. 17. března 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/o-tlapkach/o-pomocnych-tlapkach/zahranicni-spoluprace.htm>.

⁵ Viz. bez autora, [online]. [cit. 20. března 2006]. Dostupné z http://kdvp.brailnet.cz/h_doma.html.

duševně choré.⁶ Současná forma canisterapie je však dokumentovaná z roku 1942 v USA při rehabilitaci válečných veteránů.⁷ Od roku 1977 působí organizace „Delta society“, která spojuje tělesně a mentálně postižené klienty pečovatelských zařízení s profesionálně vycvičenými zvířaty. Delta society má v současnosti následující programy: Program Zdravotní výhody aktivit se zvířaty (pro obecnou populaci), Terapie za pomoci zvířat a Partnerský program s domácími zvířaty (pro lidi nemocné, pro urychlení jejich léčení), Zdroje a informace o asistenčních psech, Národní centrum asistenčních psů (pro lidi se zdravotním hendikepem).⁸

V Čechách se však canisterapie začíná objevovat až kolem roku 1990. Hlavní centra canisterapie byly ÚSP Kociánka v Brně a Psychiatrická léčebna Bohnice v Praze. V roce 1997 vznikla Canisterapeutická společnost, která ale dnes již neexistuje.⁹

---

⁶ Viz. Svět psů 5/2004, Parkinsonova nemoc a canisterapie. J. Volšická, s. 26.

⁷ Nerandžič, str. 31.

⁸ Viz. bez autora, [online]. [cit. 24. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/o-tlapkach/o-pomocnych-tlapkach/zahranicni-spoluprace.htm>.

⁹ Nerandžič, str. 32.

3. Zooterapie

Oblast zooterapie, nebo také animoterapie, lze rozdělit podle toho, jaké zvíře ji vykonává. Mezi nejznámější tedy patří canisterapie, hipoterapie, felinoterapie. Jde však o léčivý vliv jakéhokoliv zvířete. Proto bývají v některých zařízeních umístěny klece skřechy, morčaty, králíky, akvária a terária. Některá zařízení, která mají zahradu mohou mít kozy, prasata i další užitková zvířata. Výjimečně se využívá i léčivého vlivu delfínů, ne však v našich podmínkách. Známy je ale i léčivý vliv rostlin, o které může klient pečovat.

Zvířata slouží jako vhodné a bezpečné (ve smyslu citovém) objekty péče, díky nimž mohou lidé vyjadřovat a přijímat citové projevy i na veřejnosti. Což u mezilidských vztahů není vždy tak jednoduché a přímočaré.¹⁰ Těžko se na cizího člověka, který je nám milý jen usmějeme natož abychom ho pohladili.

Někdo by mohl namítnout, že tato metoda je dosti nevědecká a není potvrzeno, že pomáhá. Pravda je, že její vliv je postupný. Silný léčivý efekt se často dostaví pouze na kratší dobu a pak zase odezní. Proto je důležité dlouhodobá a pravidelná terapie.

Zvířata pomáhají člověku udržet si určité sebepojetí v době dlouhodobé nebo celoživotní hospitalizace. Přinášejí kousek vnějšího, reálného života do ústavů. "Tím, že mnohé naše ústavy sociální péče pro dospělé a děti, léčebny dlouhodobě nemocných a další zdravotní a sociální zařízení zůstávají zcela neosobní, neuznávají spojení člověka s přírodou a neumožňují, aby se s ní klienti dostali do styku, vykořeňují klienty z přirozeného prostředí. Toto vykořenění vede vždy k sociální agonii, postupně k sociální smrti a nakonec k smrti biologické."¹¹

Podle C. G. Junga potkáváme ve zvířatech svoje instinkty, svoji živočišnou, necivilizovanou podstatu. Lidé s hendikepem mají ke svým instinktům lepší přístup než racionální, výkonově orientovaní lidé, které potřebuje a pěstuje moderní technická civilizace. Proto se hendikepovaní tak ochotně a tak intenzivně ztotožňují se zvířaty.¹²

Animoterapie nejen zvyšuje kompetence klientů, ale má skrze klienty dobrý vliv i na ošetřující personál. Pomáhá mu vidět klienty jako plnohodnotné lidi, kteří

---

¹⁰ Viz. *Pes přítel člověka* 2/2005, str. 22, Mudr. Zvíře léčí úspěšně, bez autora.

¹¹ Nerandžič, str.17.

¹² Viz. Matoušek, str.115.

se dokáží o někoho postarat. Nabízí možnost komunikace s klientem o zvířeti. Tím nepřímo zabraňuje rozvinutí syndromu vyhoření.

Aby byla animoterapie úspěšná, je nutné celý program rozpracovat a vytyčit si cíle. Je žádoucí, aby ostatní prvky péče o klienta spolupracovaly i s animoterapií. Může to být např. tak, že je celý ústav organizován na principu hospodářství (často u klientů závislých na návykových látkách) spojeného s chovem zvířat. Klienti zde zažijí neobvyklou míru své vlastní odpovědnosti za činnost celku, k němuž patří. Náleží-li k tomuto celku i zvířata je mnohem nesnadnější vyhýbat se povinností a omlouvat se za jejich neplnění.¹³

4. 1. Jednotlivé druhy zooterapie

4. 1. 1. Felinoterapie

Felinoterapie využívá léčebného účinku koček na člověka. Kočka musí projít zkouškou, zda se k terapii hodí a musí mít povahu milující člověka. Její výhodou je, že držení kočky je poměrně jednoduché a nevyžaduje přílišné nároky na personál. Kočka se také více drží domu než člověka, je tedy možné umístit ji např. do domova důchodců trvale, přičemž o její péči se personál nebo i klienti střídají.

Kočka pomáhá hlavně tím, že se nechá hladit. Zmírňuje tak napětí a stres, rozvíjí jemnou i hrubou motoriku. Je partnerem k povídání i předmětem rozhovoru s jiným člověkem.

4. 1. 2. Hipoterapie

Další velmi rozšířenou formou animoterapie je hipoterapie. Ta využívá léčivého vlivu koní. Zde více než u jiných forem animoterapie jde i o rehabilitaci, hlavně pohybového aparátu. Využívá se pohybu koňského hřbetu, na kterém člověk sedí. Pokud jde o klienta u kterého hrozí, že z něj spadne (např. člověk s těžkým mentálním postižením), jede s ním i pomocník. Posiluje se svalstvo.

---

¹³ Viz. Matoušek, str.116-117.

Pro mnohé klienty je pohyb na koni něčím, co jim jejich tělo nedokáže vzhledem k hendikepu zprostředkovat. Objevují tak nové formy pohybu.

Na hřbetu koně je také vhodné procvičovat pravolevou laterální mozku. Ta je problémem např. u dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí či komplikovanou laterální. Cvičení na koni sice zvyšuje náročnost cvičení, zároveň však umožňuje lepší soustředění, díky vyladění se dítěte na pohyb koně.¹⁴

Vliv je samozřejmě znatelný i na psychiku. Kůň je větší a silnější než člověk. Jízda na koni fascinuje především tím, že člověk řídí silnější bytost, na kterou je ale zároveň odkázán.¹⁵ Člověk se musí napojit na jeho rytmus a soustředit se. Kůň vhodný pro hipoterapii musí být vyrovnaný a neagresivní. Zároveň musí být dobře osvalen, aby vydržel dlouhou pomalou chůzi. Musí mít dobrou rovnováhu. Vhodnější jsou koně se širším hřbetem, na kterých se klient snáze udrží. Kůň musí být naučen a schopen nechat se vést krokem. To je totiž základním prvkem hipoterapie.¹⁶

Vzhledem k větším fyzickým nárokům na klienta než u ostatních typů animoterapie se k hipoterapii nehodí klienti s nemocí, která jim brání ve náročnějším pohybu. Jde především o nemoci srdce, při kterých by se pacient neměl zatěžovat. Epileptici k sobě musí být kritičtí a v žádném případě neprovádět hipoterapii, když cítí, že se má přiblížit záchvat (aura).¹⁷

Hipoterapie je narozdíl od canisterapie a felinoterapie už poněkud náročnější a to jak na finance (canisterapii většinou provádějí dobrovolníci bez nároku na honorář nebo je zvíře zakoupeno a pak už v zařízení působí) tak i na péči. O koně musí pečovat odborník, musí být ustájen a kvalitně krměn. Také jeho pořizovací cena je nesrovnatelně vyšší. Z těchto důvodů se také za hipoterapii většinou platí. Někdy je však část hrazena zdravotní pojišťovnou.

---

¹⁴ Viz. Pipeková, Vítková, str.138.

¹⁵ Viz. Matoušek, str.115.

¹⁶ Nerandžič, str. 88.

¹⁷ Nerandžič, str.109.

5. Canisterapie a její metody

Dále se budu podrobněji zabývat canisterapií. Co to vlastně canisterapie je? Slovo canis znamená pes. Je to tedy terapie pomocí psa. "Podstatou je využití psa v interaktivním léčebném procesu lidí. Cílem je aktivizace nemocného nebo zdravotně postiženého, zlepšení jeho fyzického a psychického stavu a snížení množství užívaných léků. V rámci léčby člověka dochází k aktivizaci a mobilizaci zbytkových fyzických, psychických a imunitních schopností zdravotně postiženého. Člověk startuje pomocí přírody své uzdravování, zlepšuje vlastní tělesný a duševní stav a kontakt s lidmi."¹⁸

Pod názvem canisterapie si můžeme představit více činností. Kladný vliv psa je už vlastně to, když má někdo psa-společníka, který s ním chodí na procházky, pomáhá mu navazovat kontakt s cizími lidmi, mazlí se s ním, dává mu pocit, že je někomu potřebný, atd.

V canisterapii se zatím jedná o celkem neucelený soubor nejrůznějších technik, jenž v různých formách, obměnách a různou měrou uplatňují amatérští i profesionální psodiv v zdravotnických zařízeních často i pod dohledem zkušených psychologů a psychiatrů. Společným znakem těchto aktivit bývá, že jsou prováděny psodivy velice často zdarma, ve volném čase a všichni zúčastnění jsou velice citově angažováni.¹⁹ Mezi organizací, která má o canisterapii zájem a jedincem nebo organizací, kteří ji zajišťují, je smluvní vztah. Ve smlouvě se říká, že zvíře nesmí nikomu ublížit, nikoho obtěžovat nebo znečišťovat své okolí. Za zvíře zodpovídá jeho majitel. Ze strany klientů a personálu nesmí docházet k týrání zvířete.²⁰

5. 1. Činnosti se psem

Dále se budu zabývat tím, co lze nazvat opravdovou terapií. Tuto činnost u nás v České republice zajišťuje více organizací a sdružení. Jsou to např. Helppes, Pomocné tlapky, Psi pro život a mnoho dalších. Ti většinou sdružují jednotlivé canisterapeutické týmy, které pak působí v jednotlivých zařízeních. Tito všichni jsou sdružení v Canisterapeutické asociaci. Přímo rekvalifikaci "canisterapeutický

---

¹⁸ Nerandžič, str. 52.

¹⁹ Viz. Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie I. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s. 1-2. Dostupný z [www. archiv.neviditelnypes.zpravy.cz](http://www.archiv.neviditelnypes.zpravy.cz).

²⁰ Viz. Nerandžič, str.22.

instruktor" lze získat v rekvalifikačním centru Svopap, které je zaměřené na rekvalifikace profesí, které souvisí s chovatelstvím.

Canisterapeutičtí psi docházejí se svými majiteli do zařízení sociální péče, případně tam žijí. Mnohem vhodnější je však varianta, kdy pes do zařízení jen dochází. Nejlepší je totiž provozovat se psem tuto činnost jen 2 hodiny týdně a to se těžko dodrží, pokud pes v zařízení žije. Každý pes také potřebuje svého pána, svůj klid a pravidelný denní režim.

Zajímavá je i forma známá v Německu, kde provozuje canisterapii organizace Mensch und Tiere (Člověk a zvíře). Ta má kromě návštěvního programu připravenou i variantu, kdy lidé sami mohou Mensch und Tiere navštívit a zabývat se zde svým oblíbeným zvířetem. Mohou jej venčit, jakoby jej cvičí, atd. Výsledkem je větší samostatnost, aktivita, ale i zodpovědnost člověka, který v tíživé osobní situaci získal přítele.²¹

Je ale vhodné, aby terapeut chodil opravdu pravidelně. V případě, že se často stává, že nepřijde, vzbudí tím u klientů nechuť a zklamání. Proto je vhodnější, dochází-li do zařízení terapeutů se psy více. Tak může vždy alespoň jeden z nich přijít.²²

Do terapeutických metod se však zařazuje i psychoterapeutický vliv na člověka. Je známo, že slavní psychoterapeuti Freud a Sullivan měli ve své ordinaci vždy psa. Není však už potvrzeno, zda za terapeutickým účelem.²³

Provádí se buď jen základní forma terapie, kterou je navázání kontaktu, mazlení, krmení psa, házení balonku, tahání se o hračku. Jde o tzv. Animal assisted activities (AAA). Jde o motivační, výchovný i terapeutický prospěch. Výsledky této formy terapie lze měřit pouze na stupni radosti, dobré nálady, atp.²⁴

5. 2. Polohování

Nebo již složitější forma, která se nazývá polohování. Pes je přikládán na ztuhlou část klientova těla (např. po spastických křečích), které jsou tímto uvolněny a pak je možné použít další fyzioterapii. Tato forma se nazývá Animal assisted Therapy (AAT). Zde už je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu.

---

²¹ Viz. Pes přítel člověka 11/2003, str. 22, Jak léčit zvířaty nejen v "Mensch und Tiere", bez autora.

²² Viz. Zvířata v domovech nejen pro seniory, str.17.

²³ Viz. Straková, Hučín.

²⁴ Viz. Galajdová 28.

"Jde o podpůrnou formu terapie založenou na přímém fyzickém kontaktu psa a klienta. Při tomto přímém kontaktu se vytváří taktilní kontakty s možností darovat a přijímat něžnost. Pes nemůže nahradit lidskou příchyllost, ale tělesným kontaktem se psem lze prožívat příjemné pocity a dojmy."²⁵

Je vhodné, aby při polohování byl klient alespoň částečně svlečen. Je tedy dobré, aby byla prováděna v klidném a teplém prostředí, kde to klient dobře zná. Je vhodné pustit relaxační hudbu. Důraz je kladen na pohodlí. Toho se docílí pomocí různě rozmístěných dek, měkkých podložek a polštářů.

Klient a pes jsou polohováni tak, aby mohli setrvat v přirozené a pohodlné poloze po celou dobu relaxace. Vhodné jsou polohy, kdy klient leží na boku a pes je k němu napolohován na oblast hrudní a bederní páteře ze zádové strany, dále na oblast hrudního koše- klient psa objímá rukama. Dále je vhodné polohování psa v zadní části mírně pokrčených kolenních kloubů v kontaktu se zadní stranou stehna a lýtek. Při této poloze leží klient na zádech.²⁶

Po polohování dochází k maximálnímu možnému uvolnění, které jsou zaznamenány i u těžkých spastiků jak v jemné tak i v hrubé motorice. Klient je zklidněný, má pravidelnější srdeční rytmus, živočišné teplo psa přirozeně prohřívá končetiny klientů, které mají problémy s oběhovým systémem.²⁷ Tato forma terapie je samozřejmě náročnější jak na ukázněnost klienta, tak samozřejmě i psa.

Terapeutem by měl být někdo, kdo je v této oblasti vyškolený. Výsledky této terapie jsou už objektivně měřitelné.²⁸

5. 3. Pes jako partner ke komunikaci

Pes s námi sice nemůže verbálně komunikovat. Má však mnoho neverbálních prostředků ke komunikaci s člověkem. Tato kapitola zodpoví otázky o potřebnosti komunikace se psem obzvláště pro některé typy klientů (senioři, bezdomovci), ukáže situace, kde může pes zastoupit člověka v roli komunikačního

---

²⁵ Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie III. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s.1. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.cz.

²⁶ Viz. Pes přítel člověka 4/2004, str.12-13, Canisterapie a běžné diagnózy seniorů, Vanda Halleyová.

²⁷ Viz. Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie III. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s.1. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.cz.

²⁸ Viz. Galajdová 28.

partnera. Přesto je třeba si uvědomit, že pes nemůže plně zastoupit mezilidskou komunikaci a vztahy mezi lidmi. Může však být tím posledním, kdo pomůže opět vztah s lidmi navázat nebo alespoň zpomalí odklon od celé společnosti.

Nejčastěji nahrazuje komunikačního partnera pes u starých lidí, kterým už partner a přátelé zemřeli, děti a vnuci nemají mnoho času a oni jsou celé dny sami. Významnou roli hraje pes, a to nejen v komunikaci, i pro lidi bez přístřeší. Tito lidé jsou totiž často společností zavržováni. Pes je ochoten s nimi komunikovat i přes jejich nízký sociální status.²⁹ Zároveň je jim ochráncem a pomáhá jim navazovat kontakt s ostatními lidmi.

Pes dokáže významně přispět do verbální komunikace. Nemůže sice odpovídat, ale může naslouchat. Mnohdy tak člověku pomůže už to, že někomu může sdělit nejen svá trápení, ale i každodenní starosti, komentovat svou činnost, promluvit o tom, co se bude dít další den atd. Tím, že vše nahlas vysloví, se mu uleví. Problematické je to se zpětnou vazbou, i když i zde existuje. Je-li člověk např. smutný a povídá o tom svému psovi, může si všimnout projevů náklonnosti a téměř soucitu.

Významný je vliv psa na komunikaci neverbální, ve které se může stát i samotným aktérem. Lidé se se psem většinou dorozumí, i přesto, že jde o odlišný živočišný druh. Mnoho signálů je totiž podobných, jiné jsme schopni se naučit. Pes ve svých nám vysílaných signálech nikdy nelže, je přímočarý. To je pro lidi ve složité životní situaci, kteří se často v komunikaci s lidmi zklamali, velmi důležité.

Do neverbální komunikace patří následující složky:

- *gestikulace-sdělování pohybem končetin.* Gestikulovat na nás psi nemohou, ale mohou se naučit mnohá gesta, která jim vysílá člověk, ať už jako klasické povely nebo gesta výhrůžky, přivolání.
- *mimika- postavení svalů v obličeji, které jsou vyjádřením vnitřního stavu.* U většiny plemen není vytvořena. Ale o některých plemenech se říká, že se smějí (např. zlatí retrívři). Tento projev neznamena přímo smích, ale na člověka může mít terapeutický účinek.
- *zrakový kontakt- podporuje nebo tlumí vazbu mezi komunikujícími partnery.* Zrakovým kontaktem psi vyjadřují mnohé, vyzývají tak ke

---

²⁹ Viz. Pes přítel člověka, 6/2006,s.28, Pes a tzv. "socky". bez autora.

hře, ke komunikaci, ale i k souboji. Majitel však tyto situace umí většinou velmi dobře rozlišit už podle komunikačního kontextu.

- *haptická komunikace- sdělování prostřednictvím doteků a tělesného kontaktu.* Zde je velký prostor pro komunikaci mezi člověkem a psem. Haptika může plnit funkci pochvaly i trestu ze strany majitele. Nahrazuje však i nedostatek fyzického kontaktu s lidmi.
- *proxemika- sdělování oddálením či přiblížením se.* I zde se člověk a pes dorozumí.
- *posturologie- sdělování postavením končetin, polohou těla a hlavy.* Pes nás takto umí vyzvat ke hře, dát najevo dominanci nebo submisivitu a vyjádřit mnoho dalších pocitů.
- *kinezika- motorická aktivita.* Stejně jako člověk, i pes je-li neklidný, pobíhá, je-li unavený, snaží se někam si lehnout, atd.
- *manipulace s předměty³⁰* - Pes nám může přinést míč a vyzývat nás ke hře, přinést misku, má-li hlad atd.

Jak je vidět, je mnoho oblastí, kde pes může lidského partnera zastoupit. Pes má oproti jinému člověku výhodu v tom, že je ochotný komunikovat kdykoliv. Jeho postoj k pánovi je nehodnotící. Pokud klient komunikovat nechce, nemusí to psovi nijak vysvětlovat a ospravedlňovat se. Jednoduše se kontaktu se psem vyhne třeba tím, že ho zavře do jiné místnosti (není tím myšleno zavírání psa na dlouhou dobu do koupelny nebo jiných stísněných prostor, to už je téměř týrání zvířete). Většina psů, pokud si jich pán nevšímá, spí. Není tedy třeba ani se nějak kontaktu vyhýbat.

Není však možné tvrdit, že pes je schopen nahradit lidskou komunikaci. Může její nedostatek částečně vyvážit a na kratší dobu ji i zcela nahradit. Jeho komunikace však není plnohodnotná, nemůže poradit, člověk ví, že pes nechápe problém.

6. Canisterapeutický pes

Stejně jako každý člověk má svoji osobnost a povahu, tak i každý pes je jiný. Pro práci canisterapeuta je třeba velmi vyrovnané a přátelské povahy. Osobnosti takového psa se věnuje následující kapitola.

---

³⁰ Viz. Svatoš, Kotková, str. 38-39.

6. 1. Výběr canisterapeutického psa

Je důležité říci, že canisterapeutickým psem se nemůže stát každý pes. Klienti vyhledávají více psy plavé s chundelatou, jemnou srstí. Ale to není podmínkou. Velikost také nerozhoduje. K některým činnostem se více hodí pes velký, k jiným malý (např. práce na lůžku klienta). Nutné ale je, aby prošel zkouškou. V ní musí prokázat, že neprojevuje žádnou agresivitu vůči lidem, psům ani jiným zvířatům. A že pro něj bude tato činnost vhodná a jemu příjemná. Pes, který svou práci dělá jen z donucení nemá takový přínos a může být i nevyzpytatelný. Canisterapeutický pes nemusí být perfektně vycvičený, ale neměl by projevovat vysloveně neukázněnost. Takové psy zkouška také vyloučí.

Zkoušky se konají poměrně často a skládají se zhruba ze třinácti bodů. Hodnocení je ve třech stupních, přičemž v posledním pes neuspěl.

Zkoumá se povaha-psovod přichází se psem do skupiny hlučně hovořících lidí, někdo si psa pohladí. Rozhodčí stále sleduje reakce psa. Rozhodčí musí být samozřejmě zkušený psovod a poznat už náznaky psova tělem sdělovaného např. strachu, nejistoty nebo agrese.

V dalším bodě je kontakt s cizím zvířetem, což bývá kočka, králík nebo morče. Pes si ho může očichat, ale nesmí ho napadnout. Poté se od něj musí nechat psovodem odvolat.

Ve třetím cviku se pozoruje kontakt psovoda a psa. Psovod dává jednoduché povely (sedni, lehni, vstaň, atp.). Poté psa položí na bok, přichází i rozhodčí a psa na boku pohladí. To může být pro některé dominantnější psy právě problematickým místem. Na zádech jsou v submisivní a zranitelné poloze a může je znervóznit, že k nim přistupuje cizí člověk, který se jich dotýká.

V dalším cviku se hodnotí ukázněnost psa při chůzi na vodítku. Po kousku cesty ho psovod předává jiné osobě a odchází. Sleduje se ochota psa jít s cizí osobou. To je sice obecně negativní vlastnost psů, ale u psů canisterapeutických je to vhodné. Musí lidem důvěřovat.

Dále je pes hlazen, česán, ale i neopatrně- např. se zataháním za srst, za ucho, a to i více osobami najednou. Napodobuje se tím často neopatrné zacházení klientů.

Cvik tolerance omezení pohybu se provádí tak, že psa pevně obejmeme cizí osoba a po chvíli se přidá ještě druhá.

Dále je pes důkladně prohlídnut a prohmátán stejně jako při veterinární prohlídce.

Cvik s potravou se nejprve provádí tak, že pes dostane pamlsk, který si může ale nemusí vzít. Potom je mu dána miska s jídlem, do které mu nejprve sáhne psovod a potom i cizí osoba. Pes se samozřejmě nesmí ohnat.

Reakce na hluk a rušivé podněty se zjišťuje procházením se psem hloučkem hlučných lidí, když je pes v hloučku, tak jeden z nich upustí berle.

Reakce na invalidní vozík a kulhající osobu s berlemi je u canisterapeutických psů také velmi důležitá.

Dále se sleduje vzrušivost a následná ukáznitelnost psa. Psovod psa rozdovádí, např. hračkou. Potom ho musí maximálně třemi povely opět uklidnit a ukáznit.

Další dvě vlastnosti se sledují vlastně po celou dobu zkoušky. Jsou to přátelskost a společenskost a týmová práce mezi psem a psovodem.³¹

Pro tuto zkoušku však není potřeba nějakých velkých tréninků. Naopak je škodlivé příliš psa drilovat, měla by se projevit jeho opravdová povaha. Může ji tedy složit kdokoliv, kdo má k terapii *nadaného* psa doma a chtěl by s ním tuto činnost dělat.

Zároveň je ale dobré na některé situace psa připravit. Pes není stroj a nemůžeme čekat, že bude stále reagovat stejně. Záleží i na jeho náladě, únavě, může ho něco bolet, lekne se apod. S tím musí psovod počítat a předvídat to. S nemocným psem by pak terapii neměl vykonávat vůbec.

Je vhodné, aby majitelem byl pokud možno terapeut nebo jiný člověk pracující v této oblasti-lékař, zdravotní sestra, sociální pracovník, pedagog. Není to však podmínkou. Výhodou těchto lidí je, že už mají nějaké zkušenosti s klienty s postižením, seniory a dalšími. Ví, co se od terapie očekává a jak s klientem pracovat.

---

³¹ Viz. bez autora [online]. [cit. 21. dubna 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/canisterapie-info/nadchazejici-zkousky/cst-zkusebni-rad-K3.htm>.

6. 2. Práce se psem:

Důležité však je, aby psovodem byl člověk, který dobře zná svého psa a jeho potřeby. Musíme v neposlední řadě brát ohled i na psí práva. Nesmíme psa násilně nutit k práci, není vhodné nechat ho pracovat příliš dlouho nebo často. Zároveň bychom ho měli ochránit od příliš negativních zkušeností, které by mohly ovlivnit jeho vztah k lidem.

Z tohoto důvodu vydala mezinárodní organizace IAHAIO („International Association of Human-Animal Interaction Organizations“), která sdružuje asociace zabývající se výzkumem vztahů mezi člověkem a zvířetem, směrnice k pomocným a terapeutickým činnostem prováděných za účasti zvířat. Následující směrnice jsou čerpány z knih *Pes lékařem lidské duše* a *Zvířata v domovech nejen pro seniory*.

Znění směrnic:

- *"Lze používat jen těch domácích zvířat, která byla cvičena metodami pozitivního zpevnění, a která dosud měla a dále budou mít náležitě ustájení či ubytování a náležitou péči."* Tato směrnice zakazuje cvičit zvířata určená ke canisterapii násilnými metodami. Pokud by tak zvířata cvičena byla, jejich vztah k člověku by se narušil. Majitel by si nikdy nemohl být zcela jist reakcí svého zvířete a mohlo by dojít i ke zranění klienta.
- *"Jsou dány záruky, že používaná zvířata jsou chráněna před nepříznivými vlivy."* Pokud by tomu tak nebylo, docházelo by ke stresu u zvířete, případně k deprivaci. Takové zvíře nejen že je týráno, ale nemůže ani dobře vykonávat svoji práci. Opět hrozí i zranění klienta.
- *"Použití zvířat připravených k pomocné činnosti anebo terapii je potenciálně užitečné a prospěšné v každém případě."* Nesmí se stát, že zvíře některému z klientů škodí.
- *Jsou stanovena základní pravidla, která zajišťují všem zúčastněným osobám bezpečnost, snižují riziko, poskytují tělesnou i citovou jistotu.*³² Těmito pravidly se rozumí ukázněnost psa, kterou garantuje složená zkouška, chování terapeuta i ostatních zaměstnanců. Ohrožováno ale

---

³² Galajdová 156.

nesmí být ani zvíře ze strany klientů. Musí být brán ohled na lidi, kteří se psů bojí, mají alergie apod. I když terapeut považuje svého psa za to nejlepší pro okolí, nemusí to tak cítit ostatní. Kromě ředitele a pracovníků zařízení musí s terapií souhlasit hlavně samotný klient, jde-li o dítě, tak i jeho rodiče. Je samozřejmě možné, že klient, který se psa bojí, se časem osmělí a pak bude práce s ním možná, ale není možné ho k tomu v žádném případě nutit. Ve většině skupin se však najdou jedinci, kteří se kontaktu se psem nebojí a jejich příkladu pak často následují i ti zdrženlivější.

- *Uznává se univerzální, nediskriminační právo chovat domácí zvířata za rozumných podmínek na jakémkoliv místě na světě v případě, že je o zvíře dostatečně postaráno a je vyloučeno jakékoliv narušení práv lidí, kteří nejsou vlastníky domácích zvířat.* Tato rezoluce se týká např. vlastnění domácích zvířat seniory v domovech důchodců, příp. zvířat terapeutických v různých ústavech. Často není toto právo naplňováno.
- *Podporuje se přesně pravidly vymezená přítomnost zvířat-společníků ve školách a ve školním životě a pomocí školicích programů se přesvědčují pedagogové a učitelé o vhodnosti tohoto soužití.* Tato směrnice je u nás zatím naplňována jen ve speciálním školství. Málokdy se můžeme setkat se zvířaty i v běžné škole. I když existují výjimky. Takto jsou nejčastěji chována terarijní a akvariální zvířata.
- *Umožňuje se kontrolovaný přístup zvířat-společníků do nemocnic, domovů důchodců, pečovatelských zařízení a dalších center péče o lidi všech věkových skupin, pro které je kontakt se zvířetem důležitý.* Tato směrnice zahrnuje klasicky chápanou animoterapii a snaží se o její prosazení.
- *Zaručuje se oficiální status zvířatům, která jsou začleněna do terapeutických programů a vycvičena ke službě tělesně postiženým osobám, podporuje se rozvoj programů na výcvik takových zvířat a zajišťuje se, aby výuka o schopnostech těchto zvířat byla zahrnuta do základního výcviku profesionálních ošetřovatelů a pečovatelů.*³³ V této oblasti je v poslední době zaznamenán v České republice významný

---

³³ Viz. Zvířata v domovech nejen pro seniory, str. 38.

pokrok. Vznikají organizace a občanská sdružení, která se zabývají zooterapií. Rekvalifikační centrum SVOPAP zajišťuje kurz canisinstruktor.

Konkrétní právní otázky týkající se zvířat v ústavech, ať už docházejících nebo trvale zde umístěných, nebyly dosud formulovány. Zatím jsou závazné předpisy základních úřadů odpovědných za chod ústavů.³⁴

Jak zorganizovat trvalé držení zvířete v ústavu? Základní pravidla jsou následující. Je nutné pověřit zodpovědnou osobu péčí o zvíře. Tato osoba s tím musí samozřejmě souhlasit. Všichni (obyvatelé i personál) musí být srozuměni se specifiky péče o zvíře. Musí respektovat jeho klid. Nesmí být překrmováno atd. Musí být vychováváno správným způsobem. To by měl v případě psa zajistit jeden odpovědný pracovník. Ostatní musí však pravidla, která se pes učí, respektovat. Předem by o zvířeti měli být informováni všichni obyvatelé, aby k tomu mohli říct svůj názor. Má-li někdo vůči zvířeti averzi, musí se tato averze buď vyjasnit, zajistit, aby zvíře s ním nepřišlo do kontaktu nebo zvolit jiný druh zvířete. Musí se předem vyjasnit právní otázky a otázky financování. Předem musí být jasné, kde bude zvíře umístěno. A také kam půjde, pokud se ukáže, že v ústavu nemůže být. Ideální je, když se pro tento případ už předem dohodne někdo z personálu. To je celkem jednoduché např. u papouška, ale horší už může být sehnat někoho, kdo si k sobě vezme psa.³⁵ Pokud jde o zvíře umístěné v ústavu, je třeba myslet před jeho pořízením i na finanční náklady s ním spojené (nákupní cena, veterinář, krmení, atp.)

6. 3. Výhody psa

Proč zrovna pes je nejčastěji terapeuticky využívané zvíře? Pes je totiž trochu zvláštní případ. Stejně jako člověk žije ve skupinách sociálním životem. Je zvyklý se svými druhy komunikovat. Jeho inteligence mu dovoluje naučit se mnoho povelů. Tato společenská organizace a komunikační systém jsou velmi podobné lidskému. Proto si k nim člověk může velmi lehce najít cestu.

---

³⁴ Viz. Zvířata v domovech nejen pro seniory, str. 26-28.

³⁵ Viz. Zvířata v domovech nejen pro seniory, str. 29.

Výhody terapie pomocí psa jsou následující: kontakt se zvířetem a možnost se o něj starat výrazně napomáhá rozvoji citových i rozumových schopností klientů. Pes je zdrojem dostatečně silných podnětů, aby probudil zájem a udržel klienta v pozornosti déle než jiné objekty. Udržuje aktivitu. Klient se s ním nenudí. Je možné se ho dotýkat, hladit ho, mazlit se, čímž je uspokojována často u těchto lidí zvýšená, potřeba fyzického kontaktu. Stejně zvýšenou potřebu má i pes, proto je to oboustranně výhodné. Je vhodné, aby psovod příliš nezasahoval do počínání klienta a nechal ho psa hladit, kde chce a jak dlouho mu to vyhovuje. Až poté, co klient naváže ke psovi vztah je vhodné začít s terapií.

Pes je jiný živočišný druh, lze ho zblízka pozorovat a zkoumat, uvědomovat si, že má oči, uši, jazyk, tlamu, tlapy, atd. To pomáhá k dalšímu kognitivnímu poznávání světa. Oproti hračce je pes živý. Hýbe se, reaguje na hlas a na dotyk, jí, pije, má svoje potřeby a přání, může být smutný i veselý a také nemocný.

Lze o něj pečovat a on nám naši péči a lásku oplácí. Tuto zpětnou vazbu člověk cítí. Pes je i výchovným prostředkem-klient se naučí dobře chovat ke zvířeti a to pak aplikovat i na chování k lidem.

Pes může sloužit i k nácviu sebeobslužných činností-otírání tlapek, česání, krmení, čištění očí a uší, atp. Zvyšuje se samostatnost a zodpovědnost dítěte. Motivuje k rehabilitaci a rozvoji jemné motoriky (házení míčku, česání, hlazení, napodobování psa). Podněcuje ke hře a k pohybu (skákání, běhání, ale i jen otáčení se za psem jako za zdrojem podnětů).³⁶ Dále se využívá aportů různých tvarů, schovávání (pes je vyhledává, klienti schovávají, klienti se schovávají, pes je vyhledává, atp.). Hra na schovávanou a schovávání předmětů jsou významné při mentálním rozvoji osobnosti. Klient se pokouší předvídat chování ostatních, činnost je náročná na rozhodování, aktivizována je škála emocí.³⁷

Podporuje rozvoj fantazie a tvořivosti, motivuje ke kreativnímu vyjádření (malování, modelování pejska).

Přispívá ke snížení nesmělosti a uzavřenosti klienta, podporuje spontánnost jeho projevu. Zvyšuje nonverbální i verbální komunikační (oslovení psa, povely, básničky o psech atp.) schopnosti. Stoupá i sebevědomí a prestiž klienta, zejména

---

³⁶ Viz. Galajdová 92-93.

³⁷ Viz. Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie II. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s.1. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.cz.

je-li jeho kamarádem velký pes, který dává pocit, že ho ochrání. Naopak malý pes rozvíjí ochranné postoje v klientovi.

Pes není náladový a nevyzpytatelný jako člověk. Poskytuje tedy klientovi jistotu, že se v něm vždy vyzná. Kontakt se psem dává možnost relaxace a to jak vydováděním se, tak i uklidněním se.

Klient se v kontaktu se psem učí i sebeovládání. Není možné psa rušit, když zrovna odpočívá nebo jí. Není možné se ho hrubě dotýkat, protože ho to bolí.

Pes je cestou k odstranění strachu z neznámého. Klient vidí, že mu neublíží a přestává se ho bát. Strach pak může přestat mít nebo zmenšit i při kontaktu s dalšími novými věcmi a situacemi.³⁸

Pes nerozlišuje mezi tím, kdo je krásný a kdo ošklivý, kdo je zdravý a kdo nemocný. Tím dává každému impulz života a obohacuje emocionální složku v segregančních ústavech.³⁹ Stejně tak pes nerozlišuje mezi tím, kdo je oblíbený, a kdo je outsiderem, člověkem ve skupině neoblíbeným a izolovaným. Pro outsidery je význam psa dvojitý-je jim partnerem, kterého mezi lidmi nemají a zároveň jim pomáhá zprostředkovat vazby mezi lidmi.⁴⁰

Hlavně v případě klientů-seniorů odpoutává jejich mysl od minulosti do přítomnosti a orientuje se na budoucnost: kdy pes přijde znova, pokud je v zařízení umístěný-co bude jíst, atd.⁴¹

U dětí usnadňuje vývoj. Malé dítě se učí vytvářet dělicí čáru mezi tím, co patří k jeho osobě a tím, co patří k osobám a tvorům jiným. Platí to samozřejmě i na ostatní zvířata. Jejich vztah je nerovný a dítě se tedy může naučit rozlišit dominantní a podřadnou pozici. Tak se objeví i určitá úskalí. Především nelze přesně určit, kdo je aktivní a kdo pasivní, kdo je nadřazený a kdo naopak podřazený. Tyto situace zvládáme obvykle intuitivně. Kontakt se psem dítě vyzbrojí určitým náhledem.⁴²

Aby bylo dosaženo těchto obecných vlastností, je třeba znát a cíleně používat mnoho konkrétních technik. K rozvoji mentálních dovedností se používá vedení psa na vodítku. Je to zvláště pro děti vhodná odměna i způsob, jak posílit sebevědomí a pocit zodpovědnosti, důležitosti i na veřejnosti.

---

³⁸ Viz. Galajdová 92-93.

³⁹ Viz. Nerandžič, str.24.

⁴⁰ Viz. Pes přítel člověka 4/2004, str. 13, Canisterapie a sociální trápení, bez autora.

⁴¹ Viz. Nerandžič, str.21

⁴² Viz. Pes přítel člověka 8/2004, str.22, Pes pomáhá zrání osobnosti, bez autora.

Klienti také mohou se psem cvičit povely. Tím se učí, jak se psem komunikovat. Vidí, že pes na jejich povely reaguje. Povely si musí i zapamatovat v přesném znění i v přesné intonaci.

K rozvoji jemné a hrubé motoriky se dále používá hra na honěnou, krmení psa malými granulami (ty lze ještě zavřít do šroubovací krabičky, klient ji pak musí otevřít, dát z ní ven granule a zase zavřít). Nalévání vody psovi do misky, zapínání karabiny na vodítku, kdy jeden klient může psa připnout, odejít za dveře a čekat až se další klient schová. Pak psa odepne a vpustí ho hledat kamaráda. Tím se spojí více činností najednou. Česání psa-vhodné je ho předem rozčesat, aby ho klienti příliš netahali a použít hřeben s kulatými hroty, aby se pes ani klienti nezranili. Je možné vytvořit překážkovou dráhu, kterou pak klienti i pes zdolávají současně. Hrubou motoriku lze cvičit jednoduše tím, že psa umístíme na vzdálenějším místě a klient se k němu musí dostat. Dále lze cvičit lezení kolem psa, pod psem různou rychlostí a i pozpátku. Klient se dotýká různých částí psova těla podle pokynů terapeuta. Tím dochází k aktivizaci motorických i mentálních funkcí.⁴³ Tyto hry přizpůsobujeme typu klienta a jeho věku. Pro některé klienty jsou nevhodné.

7. Konkrétní použití zooterapie

Zooterapii je vhodné použít různých oblastech sociální práce a pro různé typy klientů. Nejrozšířenější je použití zvířat při práci s lidmi s mentálním postižením a se seniory. Není ojedinělé využití také u zdravotně postižených lidí, u klientů závislých na drogách (zde je často animoterapie součástí ergoterapie), ve výchovných zařízeních a jinde. Klienti, kteří se ze zvířaty stýkají, mohou být libovolného věku. Není však nijak známé použití animoterapie u dětí velmi nízkého věku (pod 3 roky).

I ve využití animoterapie existují určitá omezení. Jde o legislativní i provozní důvody.

Následují kapitoly věnující se nejčastějšímu použití animoterapie.

---

⁴³ Viz. Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie III. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s.2. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.cz www.archiv.neviditelnypes.cz

7. 1. Lidé s mentálním postižením a zvíře

Pro lidi s mentálním postižením má animoterapie mnoho využití. Tito lidé mají často kombinované vady. To znamená, že k jejich mentálnímu hendikepu se přidružuje ještě nějaký fyzický. Ten může, ale nemusí souviset s jejich mentální vadou-např. u lidí s Downovým syndromem se velmi často setkáváme se srdeční vadou, lidé s dětskou obrnou mají pohybové problémy (spastické končetiny), často jsou trvale upoutáni na vozík. Jsou však i lidé s fyzickým postižením, které k jejich mentálnímu postižení nepatří (např. hluchota, slepota, omezení hybnosti). Některým lidem také brání jejich nízký intelekt úplnému využití schopností jejich těla.

Pro lidi s mentálním postižením se využití zvířat k terapii přímo nabízí. Tito lidé mají často ke zvířatům velmi přirozený vztah. Ovládají prvky jejich neverbální komunikace daleko lépe než lidé zdraví, zaměřeni na slovní sdělení. Proto je ve většině dobře přijímají a zvířata přijímají je. U těchto lidí lze využít jakékoliv formy zooterapie. Velmi vhodné je polohování u klientů s dětskou mozkovou obrnou i apalickým syndromem. Pokud jsou schopni jízdy na koni sami nebo s doprovodem, mohou se účastnit hipoterapie.

Pokud tito lidé žijí v ústavu, je dobré když zde mají návštěvní zvířecí program nebo nějaké zvíře přímo umístěné. O to se dle svých schopností mohou i postarat. Tím se zvýší kompetence i sebevědomí klientů. Zvíře může být i ve speciální škole, chráněných dílnách nebo při chráněném bydlení. Kromě větších zvířat, jsou vhodná i menší, na péči méně náročná zvířata. Ta pomáhají zařízení oživit a zlidštit.

7. 2. Senioři a zvíře

Pro seniory je animoterapie velmi důležitá, i když z jiných důvodů než pro mentálně postižené děti. Senior má díky psovi možnost spojení s venkovním světem.

Staří lidé mají mnoho problémů. Mezi ně patří úbytek sil starat se o sebe i své blízké, jejich přátelé (často i životní partner) umírají, zhoršují se smysly, paměť. Nemají tolik sociálních kontaktů jako dřív, začíná doba, kdy je třeba myslet na smrt a bilancovat svůj život. Na všechny tyto těžké zkoušky jsou dost často sami,

nepochopení svým okolím. Pro starého člověka může být zvíře velmi dobrým přítelem. Ať již jde o jeho vlastní nebo o zvíře docházející či umístěné v ústavu.

Jak může takové zvíře starému člověku konkrétně pomoci? Je nutné se o něj starat-připravovat mu jídlo, česat ho, čistit, hlídat zdravotní stav. To odvrací pozornost od sebe, zaplňuje volný čas, dává především ženám možnost uspokojit potřebu o někoho se starat a být mu užitečný. Člověk vidí, že zvíře by bez jeho péče nepřežilo, že má tedy na tomto světě ještě nějakou funkci.

Pokud je zvířetem pes, je nutné ho denně venčit za každého počasí. Tím se senior udržuje v dobré fyzické kondici (pokud jeho zdravotní stav není tak špatný, že ho procházky více ničí než mu prospívají). Chůze je pro člověka nejpřirozenější způsob pohybu. Pro starého člověka je velmi důležité pravidelně protáhnout své tělo. Není vhodné, aby celé dny vysedával, což vede ke zlenivění a posléze ke ztrátě kompetencí.

Na procházce se psem, člověk velmi lehce naváže kontakt s cizími lidmi. Mohou tak vznikat i trvalá přátelství. Ale i jen popovídání si s novým člověkem je příjemné a vzpružující mysl seniora. I zvíře samo se stává komunikačním partnerem. A to ať už komunikuje (dává najevo, co se mu líbí a co ne) nebo jako posluchač, kterého nikdy neomrzí stejné historky.

Je třeba říci, že zvířetem, které seniora udržuje v kondici nemusí být jen pes nebo kočka. Může jít i např. o králíky, kterým je třeba každý den připravit krmění a čistit je. Také je určitě jasné, že nejen zvíře seniora udržuje v dobré psychické a fyzické kondici. Právě tak to může být péče o vnučata, zahradu, sběratelství, kulturní vyžití, provozování hudby, učení se cizím jazykům a mnoho dalších činností. Nejdůležitější je mít nějakého koníčka, kterého může starší člověk provozovat i s chatrnějším zdravím.⁴⁴

7. 2. 1. Problematika soužití seniora a zvířete

Základních problémů je hned několik. Přílišná vázanost na zvíře (často už staré), které může zemřít. Nebo naopak senioři řeší problém, co bude se zvířetem, až oni zemřou. Nikdo nemá rád vyhlídku, že jeho zvíře půjde do útulku. Ale tato

---

⁴⁴ Viz. Klímová-Fügnerová, str. 97-115.

vidina může seniora držet velmi dlouho při životě, protože nechce svého přítele vystavit nepříjemnosti. Pokud plánuje senior odchod do domova důchodců, do domu s pečovatelskou službou nebo musí jít do nemocnice, LDN či hospicu, musí opět řešit otázku, co se zvířetem. Většinou si ho sebou vzít nemůže. Jen do některých domů s pečovatelskou službou ano.

Pokud k tomu dojde, měla by být dodržena následující pravidla. Tato pravidla považuji za vhodné uvést v původním znění: "Případný spolubydlící na pokoji by měl být dříve vlastníkem zvířete, nebo alespoň přítelem zvířat. V domovech, kde žije na pokoji více obyvatel, by mělo být nově příchozí zvířátko umístěno ve společenské místnosti, mimo ložnici. Proto by mělo být, pokud je to možné navyknuté na takovou situaci. Ostatní spolubydlící by měli být předem informováni o příchodu nového zvířecího obyvatele, třeba fotografií nebo oznámením na informační vývěsce. Bylo by také dobré, aby zvíře bylo již dříve přivedeno do ústavu na ukázkovou návštěvu, aby budoucí spolubydlící měli větší možnost se s ním seznámit. Majitel by měl pro péči o zvířátko stanovit svého zástupce, aby se v případě nepřítomnosti nebo nemoci majitele o zvíře někdo postaral. To platí i pro případy, které bývají hlavní překážkou v mnoha ústavech pro přijetí zvířete jako spolubydlícího, tedy co se stane se zvířetem po eventuální smrti nově příchozího obyvatele? Ve skutečnosti lze tento problém v ústavu vyřešit mnohem snadněji než jinde (např. v původním bytě). Nový páníček nebo panička jsou obvykle v ústavu brzy nalezeni a zvíře se rychleji rozveselí se známou osobou než s někým cizím, který převezme povinnost o zvíře se postarat."⁴⁵

Důležité také je, aby měl senior dostatek sil se o zvíře starat a zajistit mu dostatek pohybu. Proto jsou ke starším lidem vhodnější menší starší psi, kteří nejsou nároční na pohyb ani na výcvik. Často se však stane, že babička či dědeček "zdědí" nechtěný dárek svých vnuků. Nedokáží se ho jen tak zbavit, ale procházky s ním jim působí utrpení. Psa, který napadá, neudrží, atp. Z těchto důvodů je velmi důležitý výběr vhodného zvířete pro seniora.

Lidé však až příliš často hledají jen rizika, nesnáze a problémy soužití zvířete a starého člověka, místo toho, aby hledali důvody, proč a jak je toto soužití možné. Tato vlastnost může být i projevem tzv. ageismu-tj. sociálně patologický jev diskriminující stáří.⁴⁶

---

⁴⁵ Zvířata v domovech nejen pro seniory, str. 24.

⁴⁶ Viz. Pes přítel člověka, 2/2005, str. 22 Pes proti ageismu, bez autora.

7. 3. Zvíře ve výchovných ústavech

Nejčastější je využití zvířat v této oblasti u dospívajících klientů. Většinou jde o formu pečování o různá hospodářská zvířata. Také je možné klientům povolit nějaké menší zvíře, o které se musí starat a mají k němu zodpovědnost. Nejoblíbenějším zvířetem bývá potkan. Ten je vhodný pro svou nenáročnost na prostor, potravu i péči a zároveň jde o velmi komunikativní zvíře. Lze ho naučit i jednodušší povely. Pro klienty výchovných ústavů má potkan navíc punc stylového zvířete.

Pokud už klient zvíře vlastní, je nutné dohlédnout, aby se o něj staral. Tito klienti mají často problém vydržet u nějaké činnosti déle. O zvíře však musí pečovat celý jeho život. Je na nich závislé. Tak je možné na zvířatech klienty naučit zodpovědnosti.

Pro zajímavost uvádím zvláštní formu canisterapie, kterou vyzkoušeli u mladých delikventů v USA. Ve vězeňském psychiatrickém oddělení v Ohio v roce 1975 zjistili, že se u vězňů, kteří měli přístup k domácímu ptactvu, velmi zlepšil jejich stav. Tak přišli na myšlenku seznámit vězně se psy. Americká nezisková organizace ve spolupráci s oregonskou věznicí pro mladistvé zahájila v roce 1993 Project Pooch (Projekt Pejsek). Základní a myšlenkou tohoto projektu je dát dohromady mladistvé delikventy a psy z útulků. Mladí delikventi se o psy starají, vychovávají je a cvičí, pro psy je nakonec nalezen nový domov. Vězni mají ke psům, kterým by jinak v útulcích hrozila smrt, denní přístup a starají se o všechno, od procházek po vězeňském parku, koupání, po výcvik. Tím, že se mladí delikventi učí starat o psa, učí se postarat sami o sebe, trpělivosti, spolehlivosti. Velmi důležité pro psychiku a sebevědomí mladých delikventů je i to, že na jejich péči závisí život někoho jiného. Na psech velmi rychle vidí výsledky své péče.

Dosavadní výsledky jsou až překvapivě dobré. Detailní analýza poskytovaná pravidelně vězeňskou službou (která spolu s profesionálními cvičiteli neustále monitoruje počínání klientů) dokazuje, že u vězňů, kteří měli během svého trestu na starost psa, výrazně klesla agresivita ke svému okolí, přestali mít problémy s autoritou, vytratila se jejich apatičnost, zvýšilo se sebevědomí. Velmi důležité je, že se za posledních jedenáct let trvání projektu ještě žádný z mladých vězňů nedostali

do vězení znovu. Tento a podobné projekty jsou už prováděny v mnoha amerických věznicích.⁴⁷

8. Negativní vlivy zooterapie

Samozřejmě nic není jen dobré nebo jen špatné. Ani tak animoterapie. Zvíře může být špatně vybráno, ať jako jednatel tak jako živočišný druh. Důležité je, kterému zvířeti dávají klienti přednost. Ale stejně tak je důležité, zda je možno toto zvíře použít z hlediska provozního.

Zvíře se může se zájmy klienta míjet, ten si ho pak nevšímá a odmítá ho.

V širším společenství klientů se zvíře může stát příčinou soutěživosti a tak zdrojem konfliktů a nedorozumění.

Zvíře může být také nositelem nakažlivých nemocí- proto musí být zdravé a proočkované. Ale i zdravé zvíře může některým klientům vyvolat nebo zhoršit alergii. Je třeba také brát v úvahu, že při sebeopatrnějším zacházení může zvíře klienta zranit a tím zhoršit jeho fyzický ale i psychický stav. Místo aby strach odbouralo, vznikne tak ještě další.

Dále je zde nebezpečí společenské izolace, ke které může přítomnost zvířete paradoxně vést. Zájmy zvířete klient dává nad zájmy lidí a izoluje se tím od ostatních. Stává se z něj samotář. Tento problém je obvyklý hlavně u klientů-seniorů, kteří nemají dostatek sil k udržování náročných mezilidských vztahů. Kontakt se zvířetem jim pomáhá udržet alespoň nějaký kontakt. Mnozí z nich už by ani nebyli schopni mezilidské vztahy udržet. Se zvířetem mají možnost angažovat alespoň v nějakém vztahu.⁴⁸

Musíme také myslet na to, jak bude klient snášet případnou smrt zvířete. Na druhou stranu smrt k životu patří a například u dětí může být i ona poučná. Musí se jim však s citem ale po pravdě vysvětlit, co se smrt znamená. Děti, které mají mnoho jiných zájmů, se dost často se smrtí zvířete vyrovnávají dobře. Horší je to u lidí, jejichž život se točí kolem zvířete, nejčastěji seniorů. Čím užší jejich vztah byl, tím hůře se s jeho smrtí vyrovnávají. A může dojít až k reakcím stejným jako při

---

⁴⁷ Viz. Pes přítel člověka 12/2004, str. 64-65, Projekt "Pejsek", Václav Větvička.

⁴⁸ Viz. Straková, Hučín.

úmrtí člověka. Je potřeba klienta tímto obdobím provést, ale nikoliv jeho projevy potlačovat. Klient se musí se ztrátou vyrovnat postupně.

9. Zvíře jako kompenzační pomůcka

Jako asistent je ve většině případů cvičen pes, jsou ale i výjimky, kdy se cvičí např. poníci.

Jaký je důvod cvičení zvířat jako kompenzačních pomůcek? Hlavní je zvýšit soběstačnost klienta. Podpořit právo klienta na soběstačný a aktivní život. Zvíře dokáže mnoho věcí, na které by jinak člověk s postižením potřeboval lidského pomocníka nebo průvodce. Mnohým lidem je nepříjemné neustále někoho o něco žádat, proto jsou raději pasivní, aby pomoc nemuseli vyhledávat. Zvíře jim tedy otvírá možnost žít plnější a aktivnější život. Pes pomáhá ochotně a rád pokaždé, když je to třeba a s klientem se vydá klidně v noci do deště na procházku, pokud si to on bude přát. Zvíře také zvyšuje sebejistotu klienta a tím mu zvedá sebevědomí. Je ale samozřejmé, že plně lidského průvodce asistenční pes nahradit nedokáže. Některé úkony tedy přesto musí udělat pomocník.

Kdo může o asistenčním psu uvažovat? Především jsou to lidé s postižením zraku. Cvičení jsou však i psi pro vozíčkáře nebo lidi s jinak omezeným pohybem, ale i pro kardiaky nebo epileptiky. Pro ně se cvičí buď tzv. seizure response dogs-psi zajišťující první pomoc (zavolání telefonem pomocí zmáčknutí určitého tlačítka, podání léků, atd.) nebo seizure alert dogs-psi, kteří dokáží upozornit na přicházející záchvat. Klient si pak může předem vzít léky, případně se uchýlit do bezpečného prostoru.⁴⁹

10. Štěně jako budoucí asistenční pes

Na asistenčního psa jsou kladeny velké nároky (viz. níže), proto je třeba jeho pečlivý výběr. Tím se zabývají následující kapitoly.

---

⁴⁹ Viz. Pes přítel člověka 2/2004, str. 42, Pomocné tlapky udělaly krok do Evropy, Ladislav Metelka, Hana Pirnerová.

10. 1. Vhodná plemena

Cvičit lze v podstatě jakékoliv plemeno i křížence. Jde o povahu a inteligenci konkrétního jedince. Je však pravda, že jsou plemena vhodná a méně vhodná a také plemena úplně nevhodná (tj. plemena s vyšší agresivitou, neschopná se učit, vyšlechtěná k samostatnému jednání. Mezi taková jsou řazeni např. kavkazští ovčáci, moskevští strážní psi apod. Molosoidní plemena jsou zase příliš klidná). Je samozřejmě možné vybírat náhodně. A pokud pes nevyhovuje, z výcviku ho vyřadit. Většina výcvikářů si však nemůže tuto metodu dovolit. Znamená totiž velké riziko, že bude hodně psů z výcviku vyřazeno ze zdravotních nebo povahových důvodů.

Důležitá je také velikost psa. Malý pes může např. ohlašovat zvuky, ale už nemůže vodit nevidomého člověka, protože by se k němu nesehnul. Jsou tedy vybírání psi spíše střední až větší. Obří plemena také nejsou úplně vhodná. To už kvůli jejich zvýšenému nároku na péči o opěrnou soustavu, nižší naději na dožití se vysokého věku (bylo by neefektivní cvičit psa, který v průměru kolem 5-6 ti let umírá, jako např. německá doga). Pro člověka s handicapem nemusí být lehké takového psa ovládat a okolí spíš přijme zvíře menší.

Mezi nejčastěji cvičená plemena patří labradorský retrívr, zlatý retrívr, německý ovčák, border kolie, belgičtí ovčáci ale i mnohá další, většinou na přání klienta. Jednotliví výcvikáři mají většinou své "oblíbené" chovné stanice, od kterých berou štěňata, která se jim osvědčila. Některá větší zařízení ale mohou mít i stanici svoji. K plemenu labradorský retrívr, které se nejčastěji využívá k asistenčnímu výcviku, se nově otvírá řada otázek. Právě pro jeho oblíbenost začínají příslušníci plemene trpět mnoha degenerativními změnami jak zdravotními tak povahovými. Především je třeba si uvědomit, že jde o pracovní lovecké plemeno a jeho nový majitel-klient ho musí vytížit psychicky i fyzicky. Nesmí psa nechat se nudit a tloustnout. Celkový zdravotní stav tohoto poměrně těžkého plemene začíná být tak chatrný, že ho někteří výcvikáři přestali úplně používat (např. o. s. Pes pro tebe). Ti, kteří ho stále používají potom mnoho psů musí během výcviku vyřadit. Začínají se proto zkoušet i jiná plemena, např. border kolie (opět o. s. Pes pro tebe). Přesto zůstává labradorský retrívr nejoblíbenějším plemenem.

Border kolie se musí také pečlivě vybírat jako u ostatních plemen. Nemí vhodný jedinec příliš flegmatický ani naopak příliš hyperaktivní. Všeobecně jsou

tito psi lehce ovladatelní, milují aportování, jsou přátelší k lidem, psům i ostatním zvířatům.⁵⁰ Border kolie má výhodu ve své všestrannosti, lze s ní zároveň cvičit ještě i nějaký jiný kynologický sport, ve kterém se může nevidomý člověk částečně realizovat. Border kolie milují člověka a jakoukoliv práci pro něj.

Zcela novým plemenem, které ještě není uznané je tzv. labradoodle. Jde o křížence zlatého retrívra a pudla. Tito psi mají inteligenci retrívra a srst, která většinu alergiků nedráždí a také nelíná. V tom je jejich velká výhoda.

Je také zajímavá možnost vycvičit pro člověka se zbytky zraku pejska strakatého, který je lépe vidět a člověku s postižením tolik nesplývá s pozadím. Jde např. opět o border kolie, hladkosrsté kolie.

Na okraj zmiňuji výcvik asistenčních poníků. Jedná se opravdu o zvláštnost. Začali se cvičit ve Spojených státech amerických a u nás se zatím nevyskytují. Jde o miniaturní plemeno dosahující člověku asi po kolena (50-100cm). Tito poníci mají schopnost zůstat v naprostém klidu i v ruchu velkoměsta a je možné je vycvičit k životu v domácnosti. Narozdíl od velkých koní jsou jen minimálně citliví. Jelikož jsou koně v přírodě více kořistí než lovcem, mají velmi silný instinkt k vodění členů stáda. Je známo, že pokud ve stádu jeden kůň oslepne, jiný kůň ho bude vodit. Další výhodou, ale i závazkem oproti vodícím psům je, že se tyto koně dožívají 35-40ti let. Mají tedy několikrát delší službu. Také jejich zrak je lepší, už jen proto, že mají oči umístěny po stranách hlavy a jejich zorný úhel tak je 360 stupňů. V noci vidí stejně dobře jako ve dne.⁵¹

10. 2. Rané fáze života

Postava chovatele je pro povahu i zdraví budoucího asistenta velmi důležitá. Chovatel vybírá chovný pár a zajišťuje tak předávání geneticky žádoucích (ale i nežádoucích) vlastností. Na něm je výživa, přiměřený pohyb a udržení dobré nálady březí feny.

Začátkem života je většinou porod. Už při něm má chovatel zajistit optimální podmínky a klid. První dva týdny života štěňat, v tzv. vegetativním období, se chovatel stará o kvalitní výživu feny, čisté a suché lůžko a optimální

---

⁵⁰ Viz. Pes přítel člověka 5/2006, str. 41, Border Kolie netradičně v roli vodícího psa, Radko Loučka.

⁵¹ Viz. Pes přítel člověka 5/2006, str. 62-Místo psů koně? Zuzana Daušová.

teplotu okolí. U budoucích psů asistentů je velmi důležité, aby je chovatel bral do rukou a zajišťoval jim pozitivní zkušenosti.

Ve třetím týdnu života mluvíme o přechodné fázi. Štěňatům se začínají otevírat oči a uši, začínají reagovat na vnější svět. Od této fáze je velmi důležité zajistit jim pozitivní kontakt s cizími osobami, a to i dětmi.⁵²

V období od čtvrtého do sedmého týdne probíhá fáze vtištění. Pes si člověka zařazuje do smečky. Zvíře, které v tomto věku nemá pozitivní kontakt s člověkem, je celý život plaché a nevhodné pro jakýkoliv výcvik.⁵³

10. 3. Předvýchova

Jednotlivá štěňata jsou už ve vrhu pečlivě sledována a vybírána. Takové štěně nesmí být ani bojácné ani příliš dominantní. Musí být zvědavé a samozřejmě nesmí prokazovat známky nemoci. Jde v podstatě o zdravý průměr. Výběr se provádí pomocí speciálního testu.

Kdo to vlastně předvychovatelé jsou? Jedná se o rodinu nebo i jednotlivce, který se zaváže štěně do jednoho roka vychovávat. V tomto věku psa ještě nelze cvičit. Jeho socializace je však bezpodmínečně nutná. Tito lidé dělají svou práci dobrovolně, náklady na psa jsou jim však hrazeny. Často svého psa velmi milují a je pro ně pak těžké se s ním rozloučit.

Na předvychovatele jsou kladeny určité nároky. Je důležité, aby nenechávali psa doma dlouho samotného. Nemohou to tedy být lidé, kteří si ho nemohou vzít do práce a pracují dlouho. Také není vhodné, aby byl v rodině více jak ještě jeden další pes. Psi pak vytváří smečku. Štěně naváže užší kontakt s ostatními psy. Pokud je v rodině jeden další pes, musí se vychovatel štěněti věnovat individuálně, venčit ho zvlášť a nechává-li psy doma samotné, musí být odděleně. Tím se zamezí nežádoucí vazby štěněte na staršího psa, která by jinak přirozeně vznikla.⁵⁴

Nejdůležitější část, kterou musí vykonat je socializace. Fáze socializační začíná osmým týdnem, kdy se štěně odebírá od chovatele. V této době už štěně bývá přeočkované a může začít sbírat různorodé zkušenosti. Není potřeba, aby byl

---

⁵² Viz. Trumler, str. 9-32.

⁵³ Viz. Mikulica 195.

⁵⁴ Viz. Bez autora, [online]. [cit. 14. dubna 2006]. Dostupné z http://www.pesprotebe.com/nas_vycvik.htm.

pes nějak cvičen. Často to ani není příliš vhodné. Pes je pak umravený a je těžké rozeznat, co je jeho pravá povaha, a co je naučené. Socializací se v první řadě myslí navázání dobrého kontaktu se světem, hlavně s lidmi, ale i s jinými přátelskými psy a zvířaty. V další fázi je nutné, aby se pes už jako štěně seznámil s různými situacemi. Samozřejmě není možné ho připravit na vše, co ho v životě čeká. Naučíme-li ho však už jako štěně nebát se nového, bude jako dospělý neočekávané a stresové situace zvládat s klidem. Jde tedy o to naučit ho cestovat vlakem, autobusem, tramvají, autem, metrem (a to i na eskalátorech). Chodit v rušných ulicích, kde mohou houkat sirény, troubit auta, hlučně komunikovat lidé, běhat děti. Zkrátka systematicky vyhledávat takovéto situace a vlastně snižovat psův podnětový práh. "Proces habituace je vymizení vrozené odpovědi organismu na specifický podnět. Je to učení, po kterém zvíře přestává odpovídat na podnět, ukázal-li se po určitém počtu opakování jako biologicky nezávažný."⁵⁵ Zjednodušeně řečeno: pes si zvykl. Na hluky už nereaguje vrozenou útekovou reakcí, zjistil, že mu neublíží. To však musí předvychovatel také zajistit. Pokud na psa troubí auto, které ho následně srazí, bude se jen těžko odbourávat spojení klaksonu s bolestí. Proces habituace není nárazový, ale postupný. Vychovatel musí mít tedy trpělivost a jednotlivé situace stále opakovat. Náročnost zvyšovat postupně a až po zvládnutí předchozího bodu. Jednoduché to mají lidé žijící ve městě. Ti, kdo tuto možnost nemají, musí se psem pravidelně cíleně do města dojíždět.

Z klasických cviků poslušnosti je nejdůležitější zvládnout přivolání a chůzi na vodítku. Také je nutné naučit psa venčit se venku na trávu.

Ke srovnávání výsledků, konzultacím a také nácviku ve městě slouží občasná schůzky předvychovatelů a jejich psů, které mohou organizace pořádát.

Z tohoto všeho je vidět, že stát se předvychovatel štěněte není snadným posláním. Musí jít o lidi opravdu zodpovědné. Štěně potřebuje disciplínu, což je pro některé lidi těžké dodržet.

Přibližně v roce věku se zvíře z předvýchovy odebere. Po zjištění zdravotních a povahových vlastností začíná samotný výcvik, který trvá podle učenlivosti zvířete i nároků na něj kladených od klienta kolem 8-12ti měsíců.

---

⁵⁵ Mikulica 201.

10. 4. Kastrování asistenčních psů

Před začátkem výcviku se psi i feny kastrují. Tento úkon má několik zásadních důvodů. Po kastraci se většina zvířat zklidní a jejich povaha je pak už celoživotně mírná. Proto je také vhodné kastrovat v tomto věku. Na již vyvinuté, většinou samčí, dominantní chování nemívá pozdější kastrace vliv.

Odpadá typické pohlavní chování, které by bylo pro klienta těžko zvladatelné. Tedy u fen zhruba měsíční hárání opakující se každých šest měsíců a u psů přirozené následování hárajících fen. Případné nežádoucí nakrytí asistenční feny by ji mohlo vyřadit z pracovní činnosti až na tři měsíce.

Je zde však i problematika toho, že zvíře, které se v praxi osvědčí, už nemůže mít potomky. Nemůžeme tedy jeho dobrý genetický potenciál využít. Většinou si tedy výcvikáři vybírají štěňata od svých osvědčených chovatelů. Spojení psa a feny, které se ukázalo jako dobré, je možno několikrát zopakovat.

11. Výcvik

Výcvik psa asistenta trvá kolem osmi až dvanácti měsíců. Ještě během tohoto výcviku je mnoho zvířat vyřazeno buď ze zdravotních nebo z povahových důvodů. Mezi nejčastější zdravotní komplikace patří dysplazie kyčelního nebo loketního kloubu a další vady pohybového aparátu, které se zjišťují rentgenem. Vyšetřením očního pozadí se zjišťují dispozice pro šedý nebo zelený zákal. Dále se provádějí testy na diabetes, onemocnění ledvin, jater, slinivky, žaludku a páteře.⁵⁶

Tyto vady se neprojevují hned, ale mohly by psovi zkomplikovat nebo znemožnit službu v pozdějším věku. Vzhledem k finanční náročnosti i velmi těžkému výcviku, je snaha těmto komplikacím předejít.

Povahové vlastnosti, které psí asistent nesmí mít, jsou hlavně agresivita nebo přílišná bázlivost. Agresivní jedinec nemůže být použit, protože by ho klient nemusel zavládnout. Pokud by napadl, mohl by ublížit nejen napadenému člověku nebo psu, ale i klientovi (strhnout ho do vozovky apod.). Takovému psu pak už

---

⁵⁶ Viz. Bez autora, [online]. [cit. 14. dubna 2006]. Dostupné z http://www.pesprotebe.com/nas_vycvik.htm.

klient nemůže plně důvěřovat. Naopak bojácný pes se může polekat např. náhlého zvuku, gestikulujících lidí a dalších věcí. Jeho neadekvátní reakce může opět ohrozit klienta. Je však normální, že se i asistenční pes lekne něčeho, co dosud nepoznal. Jeho reakce však nikdy není přehnaně afektovaná.

K výcviku přistupují jednotlivé organizace různě, základní penzum dovedností je však velmi podobné. Pes musí zvládnout kolem padesáti povelů. Musí se také naučit nosit postroj s označením asistenčního psa. Vodicí psi si zvykají na bílou hůl svého pána.

Výcvikář má na starosti dva až tři jedince, kterým se celý den individuálně věnuje. Celkem jde tedy o dvě až tři hodiny výcviku denně pro každého psa. Výcvik však není jen dril, ale počítá se do něj i jízda veřejnými dopravními prostředky, navykání na ruch města atd.

Ve všech oblastech kynologie platí, že pokud cvičitel se psem cvičí správně, i výsledky se většinou velmi brzo dostaví. U výcviku vodicích psů tomu tak vždy není. Vstřícní, aktivní a neúnavní psi nebývají v tomto výcviku nejúspěšnější. Cvičitel může být se svou prací spokojen, ale on si psa nepřipravuje pro sebe. Vycvičený pes přijde do rukou člověku, který většinou nemá žádné zkušenosti s kynologií. Potřebuje společníka a průvodce-pomůcku, stává se na něm do určité míry závislý. Potřebuje psa, který bude ve svém výkonu stabilní, jeho výkon by se neměl změnit tím, že přejde od zkušeného cvičitele mnohdy k úplnému začátečníkovi. Pes proto musí mít ve své povaze takové vlastnosti, které toto zaručí. Jde o klidného psa, bez přehnané aktivity a pokud možno bez jakýchkoliv vedlejších zájmů. Tito psi milují svého pána a svojí klidnou a trpělivou prací mu jsou ochotni kdykoliv dělat průvodce.⁵⁷

Bylo prokázáno, že pes při doprovodu nevidomého člověka vydá více energie než při pachových pracích. I přesto musí být ochoten neustále k práci. nesmí si dovolit, aby pro něj byl odpočinek důležitější než práce, nebo pamlskek více než pochvala pána.⁵⁸

---

⁵⁷ Bez autora, [online]. [cit. 20. dubna 2006]. Dostupné z <http://www.vodicipsi.cz/vycvik.php>.

⁵⁸ Viz. Pes přítel člověka 5/2006, str.41 Border kolie netradičně v roli vodicího psa, Radko Loučka.

11. 1. Jednotlivé cviky

Jednotlivé cviky se liší podle potřeb klienta. Např. asistent pro člověka na vozíčku by měl umět podávat spadlé předměty, přinášet určené předměty (telefon, vodítko, poštu, léky, ovladač, atp.) a předat je určeným způsobem-na klín, do ruky, přivolávat výtah, rozsvěcet světlo, tahat vozík, dávat prádlo do pračky a ven, otvírat a zavírat dveře všech typů, svlékat oblečení, rozepínat zipy na oblečení i taškách, zapínat počítač, nosit baťůžek s drobnostmi, pomáhat při nakupování (předání peněženky pokladní), pomoci při manipulaci s invalidním vozíkem (přitažení k posteli, pomoc při zapadnutí do bláta nebo sněhu), přivolat pomoc, otevřít lednici, dvířka nebo zásuvky v domácnosti, vrátit ruku na ovladač elektrického vozíku, přisunout nohy na stupačky vozíku nebo natáhnout spazmatické končetiny, zvednout pokleslou hlavu, předat psaný vzkaz nebo předmět druhé osobě v jiné místnosti domu, pomáhat při udržení rovnováhy při chůzi s chodítkem, dělat oporu při vstávání a další cviky důležité pro jednotlivé klienty. Pro klienty s postižením pohybového aparátu je také vhodné využít některé relaxační canisterapeutické metody (viz. výše).⁵⁹ I tyto psi musí složit na konci svého výcviku zkoušku. tzv. Public Access Test- zkouška přístupu do veřejných budov.

Naopak pro nevidomého člověka je důležité naučit psa spolehlivému průvodcovství. Je třeba si uvědomit, že pes nemůže dokázat zázračné věci a kam a kudy klient chce dojít, musí vědět on sám. Musí mít také zvládnutou techniku chůze s bílou holí a prostorovou orientaci. Pes ho však dokáže upozornit na překážku, zúžené místo-zastavením se, konec chodníku-opět zastavením se, umí na povel zatočit doleva nebo doprava, umí vyhledat lavičku nebo nejbližší dveře-stočí se k nim, označí překážku, která je vyšší než on, ale mohla by ohrozit klienta, vyhledá schody, včetně označení eskalátorů, vyhledá okénko, pult, schránku nebo telefonní budku. Dokáže klienta vyvést z nepřehledné situace, sebrat malé i větší předměty, které klientovi upadly (mince, hůl, klíče, atp.). Asi nejtěžší dovedností pro psa je neuposlechnout na povel, kdy člověku po jeho splnění hrozí nebezpečí.

Signalizační psi pro neslyšící osoby se učí upozornit na zvuk telefonu, zvonku, pláč dítěte a mnohé další a určeným způsobem na něj svého pána upozornit.

---

⁵⁹ Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/asistenci-psi/index.html>.

Signalizační psi pro epileptiky umí kromě rozpoznání záchvatu 5-20minut předem i přivolat pomoc nebo upozornit kolemjdoucí na svého pána.

Každý výcvik je zakončen zkouškou, kterou pořádají jednotlivé organizace. Některé si nechávají psy přezkoušet jinou organizací, aby zabránili neobjektivnímu posudku.

12. Klient

Je krásné, že pes dokáže svému člověku celý život nezištně sloužit. Důležité ale je i to, aby se klient dokázal ke zvířeti adekvátně chovat, jeho schopnosti využívat a vcelku byl schopen o něj pečovat a zvládat ho. Klient nesmí mít problémy s chováním, být závislý na návykových látkách, projevovat se agresivně vůči zvířatům.

Pes může být klientovi i odebrán a to v případech, kdy ho klient dlouhodobě nevyužívá k asistenčním službám. Když klient psa opakovaně nezvládá na veřejnosti a na jeho chování jsou stížnosti (pes napadá kolemjdoucí lidi, je neukázněný atd.). Když klient psa opakovaně nemá označeného, zanedbává péči o jeho vzhled a zdraví, zanedbává preventivní veterinární péči, výživu nebo životosprávu psa. Pokud klient opakovaně projevil agresivitu vůči psovi nebo psa psychicky či fyzicky týral. Nebo také v případě, že odmítá kontakt s organizací.⁶⁰

Dále je třeba si uvědomit, že pes, i asistenční, nosí domů nečistotu, líná, je třeba jej udržovat. Klient ho nemůže nechat odloženého ani na jediný den. Pokud je pes nemocný, je třeba o něj pečovat. A naopak, je-li nemocný klient, je třeba mít psa kam umístit. I když s touto variantou větší organizace počítají a psa si v těchto případech berou k sobě.

Se psem v domácnosti musí souhlasit i ostatní členové rodiny a musí ho chápat jako kompenzační pomůcku, nikoliv jako mazlíčka. Nesmí ho tedy rozmazlovat, krmit laskominami apod.

Chce-li klient psa získat, musí se poohlédnout po organizaci nebo soukromém cvičiteli, který mu psa dodá. Větší organizace mají tu výhodu, že své služby většinou nabízejí už delší dobu-mají tedy potřebné zkušenosti a jejich psi

---

⁶⁰ Viz. Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/otlapkach/legal/statut1.htm>.

jsou důkladně prozkoušeni. Klient si také může snadno dohledat lidi, kteří od ní již psa mají. Od nich může zjistit, jak jsou se psem i s organizací spokojeni. Ani soukromý cvičitel však nemusí být nutně špatný, záruky jsou však již horší.

Většinou klient podá žádost o přidělení psa a zapíše se do pořadníku. Čím větší má na psa nároky, tím déle na něj pravděpodobně bude čekat. Vybrat si ale klient může a to jak pohlaví, barvu tak i plemeno. Samozřejmostí je, že si klient určuje po poradě s výcvikářem speciální cviky, které bude pes umět.

12. 1. Pes a klient

Předání psa není až tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Klient je jen velmi zřídka pejskařem, takže psí nároky nezná. Je nutné ho s nimi seznámit. Výhodou je, když už alespoň někdy psa, i když ne asistenčního, měl. Mnoho klientů však právě v důsledku svého postižení vyrůstá buď v ústavech nebo je jejich rodiče od povinností spojených s držením zvířete "chrání".

Dále je třeba s klientem secvičit jednotlivé cviky, které pes umí. Klient se musí naučit povely, musí se psem sžít.

Pro klienta je důležité si uvědomit, že pes je pro něj pomůckou a zároveň je to živý tvor. Nežádoucí jsou výkyvy na obě strany, ať z něj dělá domácího mazlíčka, nebo se k němu chová jen jako k přístroji.

Především je nutné psa krmit kvalitně a pouze jeho krmivem. Je třeba udržovat jeho výcvik aktivní, tzn. každodenně využívat jednotlivé prvky a trvat na nich.

Po ukončení secvičování a složení všech předepsaných zkoušek společnost předává psa klientovi k užívání. Jde o výpůjčku asistenčního psa na dobu určitou podle § 659-662 Občanského zákoníku (číslo 40/1964 Sb.)⁶¹

K této službě patří i následná péče o klienta a jeho psa. Jde hlavně o předávání informací z oblasti výcviku, zdraví psa, právního využití psa. Společnost je s klientem celý život psa v kontaktu a vyžaduje po něm minimálně jednou ročně zprávu. Zároveň je klient povinen umožnit společnosti kontroly psa.

---

⁶¹ Viz. Jasencová, Hana. [online]. [cit. 20. května 2006]. s. 2. Dostupný z <http://kdvp.brailnet.cz/zsvp>.

Ke službě asistenčního psa patří i stáří a smrt. Délku aktivní služby nelze stanovit předem. Řídí se především fyzickým a psychickým stavem psa. Stárnoucí nebo nemocný pes nesmí být k práci nucen, pokud mu práce způsobuje fyzické nebo psychické obtíže.⁶² Klient má na nového psa nárok až po pěti letech od získání předchozího. Pokud tedy nešťastnou náhodou uhyne dřív, musí klient čekat. Zemřeli však později nebo je-li po více jak pěti letech vyřazen z aktivní služby, má tento klient nárok na přednostní umístění v pořadníku čekatelů na nového psa. Vyřazení psi zůstávají buď v domácnosti klienta jako společníci nebo je jim nalezen nový domov.

Držení psa má pro klienta ještě další výhody, kromě kompenzování některých částí hendikepu. Tyto výhody jsou naznačeny už výše u terapeutických psů. Člověk s postižením, který začne chodit svého psa venčit do místního parku se seznámí s ostatními majiteli psa. Ti se s ním snáze dají do řeči, mohou-li si povídat o psu. Tím se boří všeobecné negativní postoje k postiženým lidem a člověk se zbavuje stigmatu. Pes je mu zároveň terapeutem. Integrace postiženého člověka se prohlubuje na dalším poli, tedy v blízkém okolí a v sousedských vztazích. Tento mechanismus nemusí tolik fungovat na vsi jako ve městě. Na vsi je pes stále chápán jako užitkové zvíře, a pokud s ním člověk s postižením neustále vychází s domu, může být považován za podivína.

13. Problematika práv asistenčních psů

Po všem, co bylo napsáno výše, jistě každého napadne otázka, jak to je financováním výcviku, krmení veterinární péče těchto psů? Jaká mají tyto psi a jejich pánové práva a jaké povinnosti? Na to by měla odpovědět následující kapitola.

Zatímco ke canisterapeutickým psům se žádná státní legislativa neváže (jejich využití je omezováno pouze nařízením jednotlivých organizací), o asistenčních psech již zmínky v zákonech najdeme.

Zákon rozlišuje psy vodící (pro lidi s vadou zraku) a psy asistenční (všichni ostatní psi určené a vycvičené pro lidi s různými postiženími-viz. výše). Vodící pes

---

⁶² Viz. Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/otlapkach/legal/statut1.htm>.

je brán jako zdravotní pomůcka, proto je jeho výcvik hrazen do výše 200 000 korun zdravotní pojišťovnou. Podle vyhlášky 182/1991 Sb. (,kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon české národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení), § 33 úplně nebo prakticky nevidomým občanům lze hradit výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa až do výše obvyklých nákladů.

Opět podle vyhlášky 182/1991 Sb. § 46, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, může úplně nebo prakticky nevidomému vlastníku vodícího psa pověřený úřad poskytnout příspěvek na krmivo pro tohoto psa, a to ve výši 800 Kč měsíčně.⁶³ Tento příspěvek však nemusí úřad poskytnout povinně ani v plné výši. Na druhou stranu, poskytne-li ho, může pokrýt celé měsíční náklady na krmivo, které jsou samozřejmě závislé na značce.

Úplně jinak to však je s ostatními asistenčními psy. Tito psi totiž nejsou uznáni ani jako zdravotní ani jako kompenzační pomůcka. Je to dáno zřejmě tím, že jejich výcvik je poměrně mladší než výcvik vodících psů a legislativa na ně ještě není připravena. Odnáší to však hlavně lidé s postižením, kterým tito psi pomáhají. Stát ani pojišťovny tedy na tyto psy nepřispívají nic.

V praxi se to řeší tak, že organizace, která psy cvičí, hradí tento výcvik ze sponzorských darů, příspěvků, výtěžků dalších svých aktivit, případně z prostředků získaných v rámci jednorázových grantů či projektů. Je nemyslitelné, aby si mohli klienti (pobírající většinou plný nebo částečný invalidní důchod) takového psa sami financovali.

Ani jejich strava není financována příslušným úřadem, jako je tomu u psů vodících. Klient si sice může zažádat o prominutí tvrdosti zákona, ale tato žádost nemusí být vyslyšena. Většinou si tedy klient náklady na svého psa, které jsou často poměrně vysoké, hradí sám.

Další diskutovanou problematikou je pohyb vodících a asistenčních psů. V této oblasti jsou na tom obě skupiny stejně. Mají povolen vstup se svým pánem do restaurací a jídelen, do provozoven holičství, kadeřnictví, manikúry, pedikúry, kosmetických, masérských, rekondičních nebo regeneračních služeb. Tato práva jim uděluje vyhláška 137/2004 O hygienických požadavcích na stravovací služby a o

---

⁶³ Viz. Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/asistencni-psi-info/prava-asistencnich-psu.htm>.

zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných. Jde o § 51-"Zamezuje se vstupu nepovolaných osob a zvířat do provozovny s výjimkou vodícího psa nevidomé osoby a psa speciálně vycvičeného pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením."

Jistě ale každého napadne, že zde chybí mnohá další, a mnohem důležitější, zařízení. Může asistenční pes se svým pánem do školy, na úřad, do nemocnice? Zákon to nijak neupravuje. Záleží to tedy pouze na dohodě a blahosklonnosti zaměstnanců jednotlivých organizací.⁶⁴

Další důležitou otázkou je, zda jsou tito psi vyvázáni z povinnosti nosit náhubek a být na vodítku. Všeobecně nechává stát na jednotlivých obcích, jestli na svém území volné pobíhání psů bez náhubku povolí nebo ne. Stát však ani neupravuje povinnost obcím povolit volný pohyb a nenošení náhubku psům asistenčním. Asistenční pes pracuje zásadně bez náhubku. Musí svému pánovi např. podávat upadlé věci. A také dost často na volno, pro člověka s těžkým pohybovým hendikepem by mohlo být k už tak problematickému pohybu ještě držení vodítka velmi náročné. Tak se může stát, že takovýto člověk vlastně postupuje nelegálně a za své chování by mohl být i pokutován.⁶⁵

Povinnost platit místní poplatky za psy upravuje Zákon 229/2003, § 2, odst. 2., kterým se mění zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Ten říká, že od platby je osvobozen držitel psa, kterým je osoba nevidomá, bezmocná a osoba s těžkým zdravotním postižením, které byl přiznán 3. stupeň mimořádných výhod a také osoby provádějící výcvik psů určených k doprovodu těchto osob. To v praxi znamená, že se za tyto psy neplatí žádné poplatky a to ani v předvýchově ani ve výcviku.⁶⁶

Asistenční psi mají i další práva- např. je nelze vyloučit z přepravy ani jeho přepravu odmítnout (Vyhláška č. 175/2000 Sb. o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu, § 23).

---

⁶⁴ Viz. Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/asistencni-psi-info/prava-asistencnich-psi.htm>.

⁶⁵ Viz. Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/asistencni-psi-info/prava-asistencnich-psi.htm>.

⁶⁶ Viz. tamtéž.

14. Slovník pojmů

Animoterapie (= zooterapie)- podpůrná terapie, která využívá jako léčebného prostředku zvířat.

Canisterapie- terapie, která využívá jako léčebného prostředku psa.

Felinoterapie- terapie, která využívá jako léčebného prostředku kočku.

Hipoterapie- terapie, která využívá jako léčebného prostředku koně.

Asistenční pes- pes speciálně vycvičený pro jako kompenzační pomůcka pro lidi s hendikepem. Často je tak ale označován jen pes vycvičený pro lidi s pohybovým hendikepem.

Vodící pes- patří do skupiny asistenčních psů. Je speciálně vycvičen pro nevidomé nebo lidi se zbytky zraku.

Signalizační pes-patří do skupiny asistenčních psů. Jsou cvičeni dva typy těchto psů. První typ je cvičen pro lidi s postižením sluchu. Pes je upozorňuje na různé zvuky-zvonek, trubení auta apod. Druhý typ signalizačních psů je cvičen pro lidi se záchvatovým onemocněním (např. epilepsie). Tento pes je dokáže upozornit na přicházející záchvat. Vlastnost vycítit blížící se záchvat nelze naučit, tu musí pes mít v sobě. Lze ho pak ale vycvičit tak, aby svému pánovi naučeným způsobem dal najevo, že se záchvat blíží.

Citová deprivace- citové strádání. Situace, kdy člověk nemá uspokojeny základní citové potřeby, např. lásku, jistotu, bezpečí.⁶⁷

Ergoterapie-terapie pracovními metodami

Downův syndrom-chromozomální odchylka. Ztrojení, translokace nebo mozaika 21. chromozomu. Takto narozené dítě má řadu odchylek včetně různého stupně mentální retardace.

Dětská mozková obrna-cerebrální mozkové postižení získané v pre-, peri- nebo postnatálním vývoji do 4 let. Je spojena s hyper nebo hypotonií svalů končetin. Často s mentální retardací, epilepsií a dalšími přidruženými vadami.⁶⁸

Canisterapeutický tým-dvojice psovod a pes, kteří zajišťují canisiterapii v daném zařízení. Je výhodné pokud je psovodem člověk, pracující v oboru (např. lékař, terapeut, sociální pracovník atd.), ale není to podmínkou. Pes musí mít vykonanou canisterapeutickou zkoušku.

---

⁶⁷ Viz. Průcha, Walterová, Mareš, str.36

⁶⁸ Viz. Vítková, str.177-178

Chovatel psa-člověk, který odchovává vrh

Držitel psa-člověk, se kterým pes pobývá. u asistenčních psů je to člověk s postižením.

Majitel psa-člověk nebo právnická osoba, která psa vlastní. Má za psa právní odpovědnost. U asistenčních psů zůstávají jejich výcvikové organizace často jejich majiteli. Mají tak jistotu, že si mohou psa kdykoliv vzít ze špatných podmínek.

Neverbální komunikace- komunikace beze slov. Probíhá prostřednictvím způsobu držení těla, pohledů, změn vzdálenosti atd.⁶⁹

Verbální komunikace-slovní sdělování, nemusí však jít o oboustranné, vzájemné sdělování.⁷⁰

---

⁶⁹ Viz. DeVito, str.125

⁷⁰ Viz. Průcha, Walterová, Mareš, str. 280

Praktická část:

15. Animoterapie v praxi

Na svých praxích jsem se měla možnost vícekrát setkat s využitím léčivého vlivu psa. Praxe se konala v následujících zařízeních:

- Domov seniorů se zrakovým postižením Palata.
- Speciální škola a integrační centrum Zahrada pro děti s mentálním postižením.
- Soukromý dětský domov Markéta.

Domov důchodců Palata

Mnoho lidí, kteří v době mé praxe na Palatě byli, už vůbec nevycházeli z ústavu. Buď jim v tom bránily jejich fyzické možnosti nebo strach z toho, že by to nezvládli. Pravidelně jednou týdně přicházející leonbergr (obří, chundelaté plemeno) a kříženec menšího vzrůstu se svým pánem jim zajišťují jakýsi kontakt se světem venku. Canisterapie probíhá tak, že si lidé, kteří o ni mají zájem (z celého domova o přibližně 160ti lidech to však bylo asi 8-10 lidí) sednou do kroužku ve vyhrazené místnosti. Když psi přijdou, jsou jednotlivými klienty hlazeni a krmeni piškoty. Zároveň probíhá komunikace jak klientů s psovodem, tak mezi klienty navzájem nebo s personálem. Řeč se točí okolo psů a péči o ně a dává tak na chvíli zapomenout na vlastní problémy. Mnoho lidí se rozpomene na vlastní zážitky se psem, kterého oni sami nebo jejich známí měli. Zde se jedná o výše popsané Animal Assisted Activities.

Paní J.

Paní J. je obyvatelkou Domova důchodců Palata. Její věk je 84 let. Ve vyšším věku se jí začaly projevovat dva hendikepy- postupná ztráta sluchu a zraku.

V současnosti je paní J. nevidomá a velmi špatně slyší na pravé ucho, na levé neslyší vůbec. Je tedy velkou část dne prakticky odříznuta od veškeré komunikace s lidmi. Komunikovat s ní je velmi obtížné, protože je nutné jí hlasitě mluvit do pravého ucha, a i přesto velmi často nerozumí. Na to je potřeba mít více času, který většinou zdravotnickému personálu chybí. I ostatní spolubydlíci s ní komunikují mnohem méně než mezi sebou navzájem.

Přesto je paní J. velmi aktivní. Učí se z paměti různé věci-např. jednotlivé stány na různých kontinentech. Opět k tomu však potřebuje pomoc dalšího člověka, který jí je přečte. Její povaha je velmi milá a pokud si na svůj stav stěžuje, tak jen zřídka.

Právě tato žena velmi vítá pravidelné návštěvy canisterapeuta a jeho psů. Už za svého života psa vlastnila a kontakt s ním je pro ni příjemným zážitkem. Na paní J. lze sledovat, že se při kontaktu se psem cítí uvolněná. Jde o hlazení a krmení piškoty. Takový blízký kontakt s živým tvorem paní J. v domově důchodců chybí. Její vnoučata za ní nejezdí moc často, a není tedy s kým uspokojit přirozenou touhu po tělesném dotyku. Se psem je to však jiné, člověk se nemusí stydět ho obejmout.

Dalším pozitivním vlivem psů na paní J. je jejich schopnost komunikovat beze slov. Ona je nemůže ani vidět ani slyšet, ale oni odpovídají na její hlazení postojem těla- např. podáním packy, položením hlavy do klína.

Je vidět, že po canisterapii se momentální nálada paní J. velmi zlepšuje. Také se těší na další týden, kdy psi přijdou znovu. Tyto malé ale každodenní radosti jsou velmi důležité zvláště ve vysokém věku, kdy člověk pomalu přichází o svoje kompetence i životní jistoty.“

Pan S.

I tento pán je obyvatelem Domova důchodců Palata. Jde o osmdesátiletého muže. Pan S. je vtipný a veselý. Často je však na jeho mluvě znát, že trpí stařeckou demencí. Tento muž si velmi rád povídá, ale jeho povídání většinou postrádá smysl. V Domově patří mezi aktivnější obyvatele a účastní se větší části programu. Mezi tím navštěvuje rád i canisterapii. Je pro něj příjemným zpestřením. Je na něm vidět, že fyzický kontakt mu chybí. Snaží se neustále dotýkat i ostatních obyvatel a

personálu, ale ti na to většinou nereagují přívětivě. Psí canisterapeuti ano. Pan S. se na psy vždy těší a dokáže o nich smysluplně vyprávět.

Speciální škola a integrační centrum Zahrada

Do Speciální školy a integračního centra Zahrada dochází terapeutka se psem každý pátek. Tato paní je členkou sdružení Psi pro život. Provádí se zde obě formy terapie, podle klienta. Ale respektuje se i nálada psa. U dětí je o pejska velký zájem a vesměs se na něj těší. Já jsem mohla sledovat canisterapii jen u dětí z integračního centra, ale určitě by byla velmi zajímavá např. u autistů.

Terapeutka nejdřív pracuje s celou třídou. Děti jsou v kroužku na zemi, včetně těch, které jsou jinak většinu dne upoutané na vozíku. Ty, které by se neudržely v sedě se podkládají klínem, takže jsou v jakémsi pololehu na břiše. Vesměs se psem dobře komunikují, některé děti o něj neprojevují zájem, ale ani se ho nebojí. Je vidět, že už jsou na sebe navzájem zvyklí. Terapeutka s sebou nosí mnoho pomůcek, jako jsou pešky, balónky, pamlsky. O hračky, které mají madla přizpůsobená tak, aby je děti mohly uchopit, se psem se tahají. Posilují tím tak ruce i celé tělo hravou formou. Pamlsků se využívá jak k odměně psa, tak k motivaci dětí psa krmit. Potom terapeutka pamlsky schovává dětem např. za ponožku, za krk, atp. Pes je čenichem vyhledává, což je masáž, stimulace i legrace zároveň.

Po tomto následuje většinou část obkládání. Dítě leží na zemi, na měkké a teplé podložce. Pes se položí podél dítěte, případně pod jeho nohy, ruce. Tam by měl v klidu vydržet a dítě prohrát. Pejsek, který je canisterapeutem v Zahradě je zatím mladý a temperamentní, proto vydrží jen chvíli. Toto se dělá jen s některými dětmi.

Mnoho pracovníků zde má svého psa celý týden. Tito psi jsou vlastně takové neustálé Animal assisted activities zmiňované výše. Tito psi jsou na děti už velmi dobře zvyklí, a i když nemají žádnou zkoušku, myslím, že od nich nehrozí žádná nepřiměřená reakce. Na druhou stranu je zde otázka, jak je zajištěn klid a odpočinek těchto psů, když jsou v práci vlastně od pondělí do pátku. Je jisté, že je jejich majitelé musí nechat i v práci odpočinout a nabrat síly.

Tito psi v sobě spojují téměř všechny výhody uváděné pro canisterapii. Děti si pamatují jejich jména, odlišují je od sebe, vidí jejich celodenní režim, nejen když k nim přijde na hodinu odpočatý pes a pak jde zase domů, atd.

Klientka B. S.

Ze třídy, ve které jsem byla, jsem si vybrala slečnu, které budu z důvodu zachování anonymity říkat B. S. Její osud bych chtěla ve zkratce popsat.

Narodila se v roce 1984, v roce 1993 byla sražena autem a kromě jiných úrazů byl zasažen i její mozek. Její diagnóza je stav po těžkém karcinocerebrálním poranění v pásmu hluboké mentální retardace, apalický syndrom (tzn. že dívka nevnímá příliš okolní svět, je v pásmu lehčího bezvědomí při otevřených očích. Nicméně se snaží pořádkem usínat, zvláště když je jí něco nepříjemné, dává tak najevo svou nechuť) s centrální spastickou kvadruparézou, sekundární epilepsií.

Její mentální úroveň je zhruba na úrovni 1-2 měsíčního dítěte. Stejně tak i motorika, řeč, adaptivní chování.

Dívka je upoutaná na vozík, který má speciálně pro sebe upravený. Je inkontinentní, stravu přijímá špatně a pouze mixovanou.

V Zahradě navštěvuje třídu spadající pod integrační centrum pro nejstarší děti.

Pedagogická práce s B. S. spočívá v rehabilitaci a v jejím co nejčastějším udržování vnímání. Jinak má sklony neustále usínat. Nedá se u ní mluvit o nějakém vývoji, spíše regresi. Jde tedy o to tuto regresi co nejvíce zpomalit. (regrese-psychologický návrat na nižší nebo mladší úroveň vývoje.⁷¹)

B. S. chodí na rehabilitace, kromě toho má společně s ostatními dětmi ve skupině vířivku a bazén. Spolu s ostatními dětmi se účastní všech výletů, pedagogové na ni mluví, rozhýbávají jí končetiny, mění jí polohy (na vozíčku, v leže, na klínu, atp.).

Smysly B. S. jsou procvičovány ochutnáváním různých jídel, poslechem hudby, různými zrakovými a hmatovými podněty.

---

⁷¹ Viz. Průcha, Walterová, Mareš, str.208

Tato dívka se účastní canisterapie pasivně. Je polohována vleže na boku, kdy má psa buď podél zad nebo zepředu a objímá ho. Je na ní vidět, že přes svůj hendikep, psa vnímá. Pokud má možnost ho obejmout, její stisk je mírně silnější. Pedagogové i canisterapeutka se snaží po polohování ještě udržet její pozornost např. mluvením o psu, pokládáním její ruky na tělo psa.

Po prohrátí psem je následně prováděná rehabilitace jednodušší a pro B. S. méně bolestivá.

Klient J. K.

J. K. je chlapec, kterému je 16 let. V Zahradě navštěvuje stejně jako B. S: Třidu pro nejstarší děti pod Integračním centrem. J. K. je komunikativní a milý. Není pro něj problém ihned začít komunikovat s úplně cizím člověkem. První měsíce po přijetí do školy byl J. K. velmi stresován novým prostředím, ale přizpůsobil se. J. K. se umí sám najít, i když velmi pomalu, řekne si, pokud potřebuje na toaletu, zvládá lehké ruční práce, jako je třídění předmětů, krájení, podávání větších i menších předmětů a další. Pro další rozvíjení těchto schopností se u něj velmi často používá ergoterapie.

J. K. trpí od narození dětskou mozkovou obrnou spojenou se spastickou kvadruparézou a mentální retardací. Jeho mentální věk je kolem 4-5ti let. Je trvale upoután na invalidní vozík.

Tento chlapec se také účastní canisterapie. Je při ní však mnohem aktivnější než B. S. Je vpolohován na podložce ve tvaru klínu tak, že leží na břiše ale hlavu má výš a může používat i ruce. Canisterapeutka mu klade do rukou různé hračky pro psa, který se s ním o ně přetahuje. Tím posiluje svaly ruky i zad. Kromě toho psa může hladit, podávat mu pamlsky. Velmi se mu také líbí, když canisterapeutka pokládá pamlsky na různé části jeho těla a pes je opatrně sbírá. I J. K. bývá občas polohován, aby se jeho tělo prohrálo a uvolnily se spastické křeče.

Soukromý dětský domov Markéta

V dětském domově jsem absolvovala jednu týdenní praxi. Jednalo se malý soukromý domov Markéta rodinného typu. Skládal se z deseti dětí, matky a otce. Dvě děti byly jejich vlastní, dvě v pěstounské péči. Je tedy vidět, že nejde o běžný typ dětského domova.

Manželé, kteří domov vedou řadí mimo jiné mezi aktivity dětí i péči o zvířata. Jde o běžná domácí zvířata (hlavně králíci) a psa. Péči o zvířata přenechávají manželé zcela na dětech, jen ji kontrolují. Dětem, které nejen že mají často traumata z biologických rodin, ale jsou i citově narušeny, tato péče pomáhá včlenit se do společnosti. Mají možnost vcítit se do někoho, učí se tím empatii, pracovitosti a pravidelnosti. Zvíře nelze nakrmit jen, když se dítěti chce, ale musí se o něj pečovat každý den.

V době mojí praxe měl na starost péči o všechna zvířata chlapec M. (z důvodu zachování jeho anonymity neuvádím jeho jméno). Tento jedenáctiletý chlapec pocházející ze čtyř sourozenců, kteří byli všichni s ním v Domově, úplně postrádal jakoukoliv výchovu. Jeho biologičtí rodiče některé své děti týrali a jiné naopak protěžovali. Kvůli protěžování se M. nenaučil ani základním pravidlům lidského soužití. Jeho patnou vlastností byla lenost, lhaní, zdálo se, že postrádá jakékoliv svědomí. Manželé, po mnoha pokusech mu domluvit, zvolili přísnou metodu neustálé kontroly a ztížení školní nebo domácí prací v jakémkoliv volném čase. Mezi to patřila i péče o zvířata. Staral-li se M. o ně dobře, mohl za to mít nějaké výhody a naopak. Touto metodou se snažili naučit ho základním pravidlům, které pak dělal alespoň proto, aby z nich měl prospěch.

16. Zvíře jako kompenzační pomůcka v praxi

V praxi jsem se setkala z asistenčních zvířat pouze s vodicími psy. Proto se zde budu věnovat jen jim. Moje první zkušenost byla na pětidenní praxi v Domě svatého Cyrila a Metoděje pro zrakově postižené ve Vlastovičkách. Jde o dům, kde jsou přijímáni lidé se zrakovým hendikepem, ale přednostně ti, kteří mají větší šanci na integraci. Očekává se od nich tedy také, že se budou během svého dlouhodobého

pobytu vzdělávat a pokusí se najít si zaměstnání. V době, kdy jsem tam byla, měly tři mladé ženy svého vodícího psa.

Přijmout klienta s vodícím psem není v tomto zařízení žádným problémem. Každý klient má svůj pokoj (nejde-li o manželský pár) a pes tedy nikoho neobtěžuje. Zároveň však klient musí být dostatečně samostatný, aby se dokázal postarat i o psa. Nikdo mu s ním nepomůže. Odpovědnost leží zcela na něm. Něco jiného jsou samozřejmě případy, kdy musí být hospitalizován, pak se o zvíře buď stará někdo z rodiny nebo známých klienta nebo, pokud to není možné, převezme péči organizace, která psa vycvičila. Ne všechny tyto organizace však tuto službu nabízejí. I podle toho by měl klient vybírat.

Chráněné dílny, které jsou několik stanic autobusem, samozřejmě také dovolují mít s sebou vodícího psa.

Nevidomí lidé a jejich psi

Slečna M. M.

Blíže jsem se seznámila obzvláště s jednou klientkou s vodícím psem, budu ji nazývat jen iniciálami M. M., aby byla zachována její anonymita. M. M. je mladá žena, kolem 25ti let. Je klientkou Domu svatého Cyrila a Metoděje pro zrakově postižené, kde trvale bydlí. Pracuje v chráněné dílně v Opavě, kde vyrábí tkané oblečení a koberečky. Je velmi společenská, upovídaná a v rámci možností podnikává. V době mé praxe plánovala společný život se svým zdravým přítelem. K tomu museli sehnat vlastní bydlení. Dům sv. Cyrila a Metoděje ubytovává společně jen manžele, kteří mají oba zrakový hendikep.

Její zdravotní stav, úplná slepota, je zhoršen ještě přidruženou epilepsií, která se projevuje téměř neustálými záškuby končetin i celého těla. To může zhoršovat její možnost uplatnění a integrace nejen kvůli faktickým problémům spojených s epilepsií, ale i z důvodu, že mnoho lidí neví, jak s ní jednat. Já sama jsem se několikrát jejich záškubů lekla, než jsem si zvykla.

M. M. má vycvičenou plavou fenu labradorského retrívra. Tato fena je vycvičena, jak už bylo uvedeno výše, ve Výchovném středisku vodících psů v

Jinonicích. Je to M. M. první takto vycvičený pes. Feně bylo pět let. M. M. se podle svých slov občas účastní (přibližně 1krát za rok) různých závodů a turistických pochodů vodicích psů, ze kterých mi ukazovala i medaile. Svou fenu bere s sebou téměř vždy. Nejvíce využívá naučených povelů na převádění přes ulici, označování vchodů, schodů. Jde o velmi přátelskou fenu, jak už povaha labradorských retrívrů, zvláště cvičených jako asistenčních psů, bývá.

Nemohla jsem se však ubránit dojmu, že nejsou plně využity všechny schopnosti feny. Fena neoznačovala překážky ve výši očí klientky, nepřišla okamžitě na zavolání, nechávala se vyrušit procházejícími cizími lidmi, když měla vodit, atd. Je to asi tím, že pes je jen zvíře, nikoliv stroj a lidé se zrakovým postižením jsou také jen lidé. Psa tedy často rozmazlují, nechovají se k němu jako k pomůcce, ale k živému tvorů. To je samozřejmě dobře. Je však třeba najít nějakou střední cestu, kdy si člověk uvědomuje, že jde o živého tvora a stará se tak o něj, ale zároveň udržuje jeho schopnosti tak, že je po něm vyžaduje.

Slečna J. L.

Další mladou ženou, prakticky nevidomou, se kterou jsem se setkala při výcviku psů, je J. L.. Opět uvádím z důvodu anonymity jen iniciály. Jde o ženu, která má vodicího psa nejen jako průvodce, ale i jako hobby a zaměstnání. Svého druhého vodicího psa si totiž už vycvičila sama a výcvik psů začala provozovat profesionálně. Mimoto se věnuje agility a tanci se psem jak se svými psy tak jako instruktorka pro veřejnost.

Uvádím zde příklad J. L. z důvodu ukázky jak mohou být lidé s hendikepem ve svém oboru úspěšní. Její jméno je často zmiňováno v kynologických časopisech.

Osobní zkušenost a vodicím psem

V neposlední řadě bych chtěla uvést svoji osobní zkušenost, která pro mě byla velmi cenná. I když jsem si vědoma faktu, že jsem jako vidící člověk v jiné situaci než nevidomý. Jde o moment, kdy mi bylo umožněno ve výcvikovém středisku pro vodicí a asistenční psy v Jinonicích projít si překážkovou dráhu s

klapkami na očích pouze s bílou holí. Na druhý pokus jsem šla s fenou labradorského retrívra ve výcviku vodícího psa. Tato fena mě bez problémů provedla trasou asi dvakrát rychleji a mnohem bezpečněji. To je myslím hlavním přínosem vodících psů. Nevidomý nebo slabozraký se stává soběstačnější, jeho pohyb je jistější, rychlejší.

Závěr

V práci "Zvíře jako kompenzační a terapeutická pomůcka" jsem shrnula všechny zatím známé způsoby využití zvířat v sociální práci. Podrobně jsem propracovala a vysvětlila dva hlavní obory, které jsou uvedené už v názvu-terapii pomocí zvířat a využití zvířat jako pomocníků kompenzujících hendikep člověka.

Zvlášť jsem se věnovala terapii pomocí psů a také výcviku asistenčních psů. Jde o nejčastěji využívaná zvířata v obou oblastech. Vedla canisterapie jsem uvedla i další metody zooterapie, jako jsou hipoterapie, felinoterapie, ale i další. U výcviku asistenčních psů jsou zmíněni jako zvláštnost i asistenční poníci.

Práce obsahuje konkrétní poznatky z obou oborů. Jde především o to, jaké psy k jednotlivým typům práce používáme, jak se cvičí, jakým způsobem se vybírají. U psů asistenčních jsem se věnovala i velmi diskutovanému problému, kterým je výběr plemene. (To u terapeutických psů odpadá, protože se terapeutem většinou stává jakýkoliv pes, který složí zkoušky a jehož majitel má o tuto činnost zájem). Myslím, že ani tento odstavec není zbytečný, protože výběr plemen může být zásadní.

Z praktické činnosti psů jsem popsala nejen jednotlivé cviky (u asistenčních psů) či schopnosti (např. nechat se tahat, polohování, atp.) u terapeutických psů, ale i jak se tyto psi předávají a jak působí. Věnovala jsem se i možným negativním vlivům zvířete na člověka, protože nic samozřejmě není ani bílé ani černé.

Ze spíše teoretických oblastí jsem vybrala historii využití zvířat pro účely sociální péče a také právní problematiku jejich využití.

V praktické části jsem se popsala své zkušenosti ze sociálně pedagogické praxe.

Jde o domov důchodců, speciální školu pro děti s více vadami, soukromý dětský domov, dům pro lidi se zrakovým postižením, ale i moje další zkušenosti, které nesouvisí se školními praxemi.

V každé z těchto oblastí bylo zvířat využíváno jinak. Ve všech však zvířata pomáhala vytvářet lidské a přátelské prostředí. Zvířata očividně pomáhala personálu a klientům sblížit se- to bylo vidět hlavně v domově důchodců. Ve škole pro děti s více vadami byla zvířata doplňkovou terapií k už fungujícímu systému různých služeb, stejně tak v dětském domově. Tyto poznatky potvrzují mou

hypotézu, že je vhodné umístění zvířat do zařízení sociální péče. Často nemusí jít o zvířata náročná na péči, ale jak už bylo zmiňováno výše i akvariijní a terarijní živočichy. Pro pocit, aby se klient cítil "jako doma", udělá velmi mnoho i rozmístění většího množství květin. I o ně však musí někdo pravidelně pečovat. Naopak pro klienty s menšími kompetencemi se více hodí tato nenáročná zvířata, protože tolik nezatěžují personál.

Je třeba zodpovědně posoudit pořízení zvířete a vybírat důkladně druh. Není však dobré neustále hledat důvody, proč je umístění zvířete v ústavu nemožné.

Když mohou lidé zůstat ve styku se zvířaty, jako je tomu v běžném životě, i v ústavní péči, určitě to napomáhá jejich integraci případně zpomalení vyčlenění se ze společnosti.

Tvrzení, že zvíře pomáhá starým lidem udržet si lepší životní styl se potvrdila. Senioři, který mají možnost kontaktu se zvířetem se v době, kdy s ním jsou a krátce poté cítí uvolněně, jejich nálada je mnohem lepší. Pokud má senior možnost vlastnit zvíře a starat se o něj, má to dobrý vliv i na jeho celkový fyzický a psychický stav.

Tvrzení, že s námi mohou zvířata komunikovat, se také potvrdila. Jde o komunikaci nonverbální a ze strany člověka ke zvířeti i verbální. Tato komunikace může odventilovat mnoho negativních pocitů a částečně nahradit chybějící komunikaci mezilidskou.

Resume

Meine Arbeit behandelt das Thema Einsatz von Tieren in der sozialen Arbeit. Es handelt sich um die Tiere, die bei einer Therapie oder als Kompensation von Handicaps eingesetzt werden.

Der allgemeine Teil widmet sich der Geschichte dieser Problematik.

In dem Teil über den therapeutischen Einsatz von Tieren beschreibe ich einzelne Therapiemethoden, die Art und Weise der Auswahl von Tieren und die Therapiemethodik bei den Klienten mit mentaler Behinderung, Senioren und Jugendlichen in den Erziehungsheimen. Diese Arbeit hat zum Ziel die Fragen zu beantworten, ob und wie ein Tier die Lebensverhältnisse der Senioren zu verbessern hilft, ob ein Tier die fehlende Kommunikation ersetzen kann und ob es zur Unterbringung in Social- und Pflegeheimen geeignet ist.

Dieser Erkenntnisse werden dann in dem praktischen Teil bestätigt.

Der Teil der Arbeit, in dem das Tier als Kompensationsmittel beschrieben wird, widmet sich näher der Auswahl und der Dressur von Assistenzhunden. In dieser Teil werden die Art und Weise der Dressur und ihre einzelnen Komponenten näher behandelt. Dieser Teil widmet sich auch der Auswahl von Klienten und ihren Rechten und Pflichten im Bezug zu dem Tier.

Použitá literatura

Monografie

DeVito, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha : Grada
Galajdová, Lenka. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. 1. vyd. Praha :
Grada Publishing, 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3

Klímová-Fúgnerová, Mirka. *Umění ne stárnout*. 1. vyd. Praha : Práce, 1970. 200 s.

Kol. autorů. *Příručka pečovatele-Starší dlouhodobě nemocný člověk v rodině - a co dál?*. 2. vyd. Praha : 3. lék.fakulta UK, 1998. 63 s.

Kol. autorů- *Zvířata v domovech nejen pro seniory*. 2. vyd. Praha : Hestia, 1999. 39 s.

Matoušek, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha : SLON, 1999. 159 s. ISBN
80-85850-76-1

Mikulica, Vladimír. *Poznej svého psa*. 1. vyd. Praha : Mír, novinářské závody n. p.,
1985. 272 s. ISBN 70-015-85

Pichaud, Clément; Thareauová, Isabelle. *Soužití se staršími lidmi*. 1. vyd. Praha :
Portál, 1998. 156 s. ISBN 80-7178-184-3

Pipeková, Jarmila; Vítková, Marie. *Terapie ve speciálně pedagogické péči*. 2. vyd.
Brno : Paido, 2001. 165 s. ISBN 80-7315-010-7

Průcha, Jan; Walterová, Eliška; Mareš, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha :
Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-252-1

Svatoš, Tomáš; Kotková, Věra. *Sociální a pedagogická komunikace*. Praha :
Gaudeamus, 1998. 173 s. ISBN 80-7041-794-3

Trumler, Eberhard. *Rozumíme psům?*. Praha : Panorama, 1982. 197 s. bez ISBN

Vítková, Marie. *Integrativní speciální pedagogika*. 2. vyd. Brno : Paido, 2004. 463
s. ISBN 80-7315-071-9

Články

Straková Štěpánka; Hučín, Jakub. *Zvíře pomáhá najít vztah k lidem*. *Psychologie
dnes*. 2000, č. 4, s. 8-11

Bez autora. *Jak léčit zvířaty nejen v "Mensch und Tiere"*. *Pes přítel člověka*. 2003,
roč. 48, č. 11, s. 22

Volšická, J. *Parkinsonova nemoc a canisterapie*. *Svět psů*. 2004, č. 5, s. 26

SChT. *Možnosti výběru psa pro využití v canisterapii*. *Pes přítel člověka*. 2004 roč. 49, č. 2., s. 12-13

Bez autora. *Pes proti ageismu*. *Pes přítel člověka*. 2005, roč. 50, č. 2, s. 22

Bez autora. *Mudr. Zvíře léčí úspěšně*. *Pes přítel člověka*. 2005, roč. 50, č. 2, s. 22

Loučka, Radko. *Border kolie netradičně v roli vodícího psa*. *Pes přítel člověka*. 2006, roč. 51, č. 5, s. 40-41

Metelka, Ladislav; Pirnerová, Hana. *Pomocné tlapky udělaly krok do Evropy*. 2004, roč. 49, č. 2, s. 42-43

Daušová, Zuzana. *Místo psů koně?*. *Pes přítel člověka*. 2006, roč. 51, č. 5, s. 62-63

Halleyová, Vanda. *Canisterapie a běžné diagnózy seniorů*. *Pes přítel člověka*. 2004, roč. 49, č. 4, s. 12-13

Bez autora. *Canisterapie a sociální trápení*. *Pes přítel člověka*. 2004, roč. 49, č. 4, s. 13

Větvička, Václav. *Projekt "Pejsek"*. *Pes přítel člověka*. 2004, roč. 49, č. 12, s. 64-65

Bez autora. *Pes pomáhá zrání osobnosti*. *Pes přítel člověka*. 2004, roč. 49, č. 8, s. 22

Bez autora. *Pes a tzv. "socky"*. *Pes přítel člověka* 2006, roč. 51, č. 6, s. 28

Internetové zdroje:

Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z

<http://www.pomocnetlapky.cz/asistencni-psi-info/prava-asistencnich-psu.htm>

Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z

<http://www.pomocnetlapky.cz/asistencni-psi-info/prava-asistencnich-psu.htm>

bez autora, [online]. [cit. 17. března 2006]. Dostupné z

<http://www.pomocnetlapky.cz/o-tlapkach/o-pomocnych-tlapkach/zahranicni-spoluprace.htm>

bez autora [online]. [cit. 21. dubna 2006]. Dostupné z

<http://www.pomocnetlapky.cz/canisterapie-info/nadchazejici-zkousky/cst-zkusebni-rad-K3.htm>

Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z

<http://www.pomocnetlapky.cz/o-tlapkach/legal/statut1.htm>

Bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z

<http://www.pomocnetlapky.cz/o-tlapkach/legal/statut1.htm>

bez autora, [online]. [cit. 24. května 2006]. Dostupné z <http://www.pomocnetlapky.cz/o-tlapkach/o-pomocnych-tlapkach/zahranicni-spoluprace.htm>

Jasencová, Hana. [online]. [cit. 20. května 2006]. s. 2. Dostupný z <http://kdvp.brailnet.cz/zsvp>

bez autora, [online]. [cit. 20. března 2006]. Dostupné z http://kdvp.brailnet.cz/h_doma.html

bez autora, [online]. [cit. 20. května 2006]. Dostupné z http://kdvp.brailnet.cz/h_svet.html

Bez autora, [online]. [cit. 20. dubna 2006]. Dostupné z <http://www.vodicipsi.cz/vycvik.php>

Bez autora, [online]. [cit. 14. dubna 2006]. Dostupné z http://www.pesprotebe.com/nas_vycvik.htm

Bez autora, [online]. [cit. 14. dubna 2006]. Dostupné z http://www.pesprotebe.com/nas_vycvik.htm

Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie I. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s. 1-2. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.zpravy.cz

Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie II. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s.1. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.cz

Sedláček, Miroslav. PSI: Canisterapie III. část. [online]. 2005, 2 [cit. 17. března 2006], s.2. Dostupný z www.archiv.neviditelnypes.cz

bez autora, [online]. [cit. 17. března 2006]. Dostupné z <http://mujweb.cz/www/lordben/>